

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

32e jaargang nr. 6

nov.-dec. 2003

INHOUD

- E. Ossieur: Het Memorieboek van Pastoor Roger Nottingham van de Gentse Sint-Niklaasparochie (Vervolg)	351
- Gabriël Vanden Gheyn: Inventaire Archéologique: Koperen kandelaars van de St-Baafskerk.	374
- Pierre Kluyskens: Jan Borluut.	376
- W.L. Braekman: Gentse maandkalenderverzen uit de vroege zeventiende eeuw. (Slot).	383
- Eddy Levis: 't Gents spant de kruune! En ge keunt spreke alle doage van de weke.	388
- Hugo Collumbien: Gentse Memoriedagen: 24-25-26-27 Juni.	393
- Quizmaster: Puzzel 2003.	404
- Beschermliden - Steunende leden - Steunfonds 2003.	406
- W.L. Braekman: Een Gentse conversatie van ca.1900 door Jan Boucherij.	411
- Bibliografie.	415
- Vraag en Antwoord.	418
- Straten en huizen in de St-Niklaasparochie in 1662, volgens De Potter.	420
- Inhoud 2003.	421

AAN ONZE LEDEN

Het wordt zo een beetje een routine: dit is het laatste nummer van onze 32e jaargang. Binnen 2 maanden ontvangt u reeds het eerste nummer van onze 33e en voor dezen die hun lidgeld betaald hebben (en wie zou de onvergeeflijke dwaasheid begaan dit niet te doen?), de 5 volgende.

Wij denken dat wij met voldoening mogen terugblikken op onze 32e jaargang. Ingebonden vormt hij een kostbaar boek met niet minder dan 424 blz..

Het wordt eveneens een traditie u te kunnen mededelen dat het lidgeld ongewijzigd blijft: 10 Euro voor de gewone leden, 15 Euro voor de steunende leden en 25 Euro voor de beschermleden. Leden in het buitenland dienen een supplement van 12 Euro te betalen als tussenkomst in de extra-portkosten. Buitenlandse betalingen moeten kosten-vrij zijn.

De uitleg van dit wonder is al lang bekend: de vele honderden leden die meer dan het normaal lidgeld betalen en er voor zorgen dat wij u iets kunnen leveren aan een prijs die aanzienlijk beneden de kostprijs ligt.

Het is dan voor ons steeds een aangename taak om, met een groot gevoel van dankbaarheid, op pp. 406-410 de lijst te kunnen publiceren van deze talrijke mecenasen.

Betaling: ONMIDDELLIJK natuurlijk. Het bijgesloten betalingsformulier sluit alle excuses uit. Een klein beetje zelfdiscipline van uw kant maakt het leven van onze penningmeester zo veel aangenamer. Maar opgepast! Er is een wijziging gekomen in de manier van betalen voor onze buitenlandse leden die het privilege (?) bezitten te behoren tot de Europese gemeenschap.

U weet waarschijnlijk dat met Europa alles veel eenvoudiger wordt. Deze leden betalen niet meer op ons normaal PCR-nummer, maar op Rekening IBAN: BE 73 0001 0504 7360

BIC: BPOTBEB 1

Wij herhalen: dit geldt niet voor buitenlandse leden in Canada, etc. Die blijven gewoon betalen op het vertrouwd nummer 000-105.04.73.60.

Voor de rest, de dames weten het sinds lang: niets veranderen aan het systeem dat u tot hiertoe gebruikt hebt.

HET MEMORIEBOEK VAN PASTOOR ROGER NOTTINGHAM VAN DE GENTSE SINT-NIKLAASPAROCHIE (vervolg)

204. - 12 maart 1675. De fundatie van D. Joannes Potter nam vandaag een aanvang. Zij bestond uit een dagelijkse mis aan het altaar van de H. Amandus tot lafenis van zijn ziel en die van zijn ouders en familie. 's Zomers wordt die mis om 6 uur gelezen en 's winters om 7 uur. Op zon- en feestdagen, de advent en de veertigdaagse tijd echter wordt zij vóór de preek gelezen in de benedenkerk. In iedere mis zal de celebrant de collecte 'Pro Fundatore' en na de mis de psalm 'De Profundis' bidden. In de missen voor de overledenen en op feestdagen zal de celebrant – volgens de bepalingen van de fundatie – de psalm 'Dies irae, dies illa' moeten bidden. Voor nog andere verplichtingen dient de fundatie geraadpleegd.

205. - 21 maart 1675. Maria Bove, g. d., en haar broer, allebei erfgenamen van D. Joannes Potter legden de rekeningen van zijn sterfhuis voor aan de pastoor en de kerkmeesters maar zonder die af te sluiten. Dit gebeurde maar op de 11e september daaropvolgend.

206. - (f° 120) Op dezelfde dag werd enig houtwerk afkomstig van de afbraak van de kerktoren verkocht ten bate van de kerkfabriek.

207. - Op 24 april 1675 werden in het koor twee gestoelten geplaatst voor de zangers, het ene op kosten van D. kanunnik Nicolaus Smet en het andere op kosten van het kapittel.

208. - Op 27 mei 1675 is om 4 uur in de ochtend onze parochiaan de Exp. D. doctor in de medicijnen Joannes de Deijcker overleden. Hij werd de 28e begraven bij de paters augustijnen op Italiaansche wijze d.w.z. dat vóór de teraardebestelling de vigiliën van de overledenen gezongen werden tot aan de lauden en 's anderendaags de lauden vóór het misoffer.

209. - Op 15 juni 1675 maakte schrijnwerker Philippus Wauters een grote kast in de zuidelijke beuk van de kerk voor het opbergen van de ornamenten van het hoogaltaar. Dit gebeurde in opdracht van de pastoor en kostte 114 florijn.

210. - Op 6 augustus 1675 ontsliep vroom in de Heer R. adm. Ampl. D. Joannes Baptist Le Monier licentiaat in de beide rechten, vicaris-generaal, kanunnik en deken van de Sint-Baafskathedraal en officiaal van het bisdom. Het verlies van zo'n uitzonderlijk man zal in aller gemoed een grote pijn nalaten. Hij legateerde naar men zegt, 100.000 florijn ten bate van de armen van onze stad maar hoofdzakelijk voor die van Sint-Baafs, Onze Lieve Vrouw, Sint Salvators en Sint-

Martinus, al werden die van de andere parochies niet vergeten.¹⁰⁶

Volgens zijn grafschrift in de Sint-Baafskathedraal spendeerde hij ca. 40.000 florijn aan de armen en aan andere vrome legaten.

211. - 1 september 1675. De jeugd van onze parochie nam de prijzenswaardige taak op zich de aloude en volledig verdwenen broederschap van de Heilige Naam Jezus, die in vroegere tijden een grote bloei gekend had, in zijn luister en vroom karakter te herstellen. Zij was eertijds opgericht in de aloude collegiale Sint-Veerlekerk die nu een kapel geworden is. Regels werden opgesteld en door onze bisschop Ill. & R. Horenbeeck goedgekeurd en van aflaten en privileges voorzien. In deze broederschap die hij goedgekeurd had wou hij als eerste ingeschreven zijn. Alle confraters moeten vrijgezellen of geestelijken zijn en de verplichting op zich nemen iedere tweede zondag van de maand met flambeeuwen het lof bij te wonen en zich te voegen bij de confraters van de Vrijwillige Slaven van de H. Maagd Maria. De namen van deze confraters zijn : Ill. & R. Horenbecius bisschop van Gent, kanunnik en pastoor R. Nottingham, R. D. Petrus van Staveren priester, Philippus Dane (Daue ?), Petrus Boddaert, Joannes Van Dale, Jacobus Van Doorn, Jacobus Alije, Petrus de Puijs, Paulus Florent, Joannes Van Halle, Paulus Stevens en Petrus Pauwels. Ieder van hen zorgde voor een zitstoel met kussen en met zijn naam op de rug ervan. Zij zorgden ook nog voor een en ander ter versiering van de kapel en schonken een zijden vaandel met het Kindje Jezus erop geschilderd.

212. - 16 september 1675. D. Lucas de Haze, schepen van de Keure en onze kerkmeester kocht een vrije sepulture voor zichzelf en zijn familie aan de trap van het hoogkoor, naast de sepulture van D. Codde. Hij betaalde daar 156 florijn voor tegen een kwijtschrift in de vereiste vorm.

213. - (f° 121) Op 3 oktober 1675 werd de plechtige lijkdienst gecelebreerd van de adolescent Jacobus de Heijne, zoon van Paschasius die op weg naar Antwerpen op een ongelukkige wijze onder zijn kantelende wagen terecht kwam en in het slijk verstikte.

214. - 17 oktober 1675. Dla. de echtgenote van koopman Masson betaalde in een gul gebaar 16 pond Vlaams (96 florijn) voor de kapel van Sint-Niklaas naar wiens altaar zijn relikwieën vanuit het koor toen juist overgebracht waren. Zij gaf dit om de veranderingen van het bovenste gedeelte van het altaar te bekostigen en voor betere ornamenten. Daarenboven betaalde zij nog eens 13 pond Vlaams (78 florijn) om er vier engelen in marmerkleur te laten schilderen (*grisaille*) en voor nog andere ornamenten. Samen maakt dit 29 pond en 10 schellingen.

Waar Nottingham die 10 schellingen vandaan haalt is een raadsel. Hij was wel meer verstrooid als het om cijfers ging. (Zie ook volgnr. 166).

215. - Op 4 november 1675 deed de bliksem een brand ontstaan onder de draak van de klokketoren van onze stad, Beelfort genaamd. Door de waakzaamheid van de burgers werd hij vlug geblust. Helaas brak terzelfdertijd – ook tengevolge van de bliksem – brand uit in de toren van de parochiekerk van O. L. Vrouw op de Blandijnberg. Tien mannen die aan het blussen waren werden bedolven en stierven ter plekke. Daarenboven werden er dertien gekwetst waarvan slechts weinigen het er levend afbrachten. De doden werden begraven aan de ingang van het groot portaal onder een ronde deksteen waarin hun namen gebeiteld staan.

In het begrafenisregister van de O. L. Vrouwekerk vinden we dd. 4 november 1675 hun namen : 'geslaghen van den donder dese naervolgende 10 persoenen doet ende begraven den 6 voornoene ten 11 uren : Marten de Meij, Jan Martens, Pieter Fonteynne, Adriaen de Vettere, Jacques Rondal, Flipt Knudde, Jan Haeck, Pieter Verbeckt, noch twee hetselve overleden den 6 ende begraven den 7 Adriaen van Eechaute, Jacobus Hoste'.

216. - Op 26 november 1675 ontstond een twist tussen de pastoor van Sint-Niklaas en de paters predikheren omwille van het lijk van de dienstknecht van een zekere militair. De predikheren wilden hem begraven in hun kerk omdat zijn meester dit zo wilde. De bisschoppelijke curie evenwel oordeelde daar anders over. Dus werd hij in zijn parochiekerk begraven.

217. – 5 december 1675. Op kosten van de kerk werd in de doopkapel een grote kast geplaatst. Ze is gemaakt van het hout van oude kasten en kastjes en kostte voor het werk 18 florijn en 10 stuivers.

218. - Op 18 december 1675 stierf om halftwaalf 's middags R. D. Nicolaus Tambuijser, senior, pastoor van Sint-Michiels, door zijn onderdanen zeer geliefd omwille van zijn rechtschapenheid en zijn vredelievende levenswandel. Van hem zal men kunnen zeggen : NICoLaVs taMbVIser VIVIIt Deo.
Bij optelling van de Romeinse cijfers geeft dit chronogram slechts 1674.

219. - Op 16 september 1675 legateerde D^{la} Maria Deynoot, g. d., aan onze kerk 24 florijn. Tegelijkertijd legateerde Maria Dane weduwe van Joannes Mountiens 6 florijn voor de kapel van de H. Maagd Maria.

220. - 16 februari 1676. Door de speciale inzet van N. D^{la}. de weduwe van N. D. Dane heer van (*niet ingevuld*) schonk N. D. Tollenaer eerste schepen van het Brugse Vrije, aan onze kerk de H. relikwieën van de H. Barbara, maagd en martelares. Hij had die verworven als erfgenaam in het sterfhuis van R. ampl. D. Joannes Bapt. Lemonier deken van Sint-Baafs. Zij waren geaprobeerd in 1666 door de vicarissen-generaal van het bisdom 'Luius' (?) en opnieuw door hun opvolgers. Zij werden zeer plechtig naar de kapel van de H. Barbara ge-

bracht met een bidprocessie in de kerk en een zee van flambeeuwen, gevolgd van een mis met zang en muziek. Dit alles op kosten van N. Da. Meijne g. d..

221. - In dezelfde maand werd op kosten van de kerk een aanvang gemaakt met de herstelling van de bestrating rond de kerk. Een weinig voor Pasen was het werk af. De kosten liepen hoog op.

222. - (f° 122) Op 16 maart 1676 begon ontvanger Deurmael de rekeningen van de armendis over te leggen van 1660 tot 1670. Hij deed daar drie dagen over en sloot ze af op de 19e.

223. - 22 maart 1676. Om de heilige veertigdaagse tijd op een betere wijze in te zetten heeft R. D. Nicolaus Smet, kanunnik van onze kerk ervoor gezorgd dat in zijn kapel ter ere van het allerbitterste lijden van onze Verlosser op deze eerste zondag van Quadragesima een plechtige mis gezongen werd en een lof ten aanschouwe van het beeld van de Gegeselde Verlosser van Jamblou. Deze devotie heeft hij enkele jaren lang voortgezet. (*Zie ook volgnr. 398*).

Dit beeld van beschilderd hout is een tamelijk getrouwe kopie van de gotische miraculeuze Ecce Homo die in de benediktijnerabdij van Gembloux stond. Het is de inhuldiging van een beeld dat al in 1675 op het altaar stond. Veel later (in 1689) begiftigde de paus het met volle aflaten en op 19 januari 1690 keurde de bisschop de regels van de broederschap goed¹⁰⁷ .

224. - Op 7 juni 1676 werd in de Sint-Niklaaskapel van onze kerk een priester gewijd door Ill. D. Nicolaus French. Wijbisschop en wijdeling heetten Nicolaus en daarenboven zijn de kerk en de kapel toegewijd aan Sint-Niklaas. De 21e van deze maand celebreerde hij met veel luister zijn Eerste Mis in die kapel die daarvoor speciaal versierd was. Dit gebeurde in aanwezigheid van Zijne Doorluchtigheid de wijbisschop en van meerdere andere vooraanstaande lieden. Hij vergastte hen daarna op een plechtig maal.

225. - (f° 123) Op 12 april 1676 deed rond één uur 's middags een leger van de Franse vijand een gemene inval in het Land van Waas. De soldaten plunderden vier dagen lang en trokken zich daarna rijkelijk met buit beladen terug. *Sedert 16 oktober 1673 waren de Spaanse Nederlanden in de Hollandse Oorlog betrokken die van 7 april 1672 tot aan de Vrede van Nijmegen van september 1678 zou duren. Het was een oorlog tussen Lodewijk XIV en de Verenigde Provinciën waarin Spanje aanvankelijk neutraal was. Die inval in het Land van Waas waarover Nottingham het heeft was niet de eerste; in oktober 1675 was dit ook al gebeurd.*

226. - Op 26 april 1676 werd in de zeven parochiekerken een aanvang gemaakt met publieke gebeden voor de bevrijding van de stad Condé. De eerste dag gebeurde dit in Sint-Baafs, de tweede dag in onze kerk en zo verder in de andere kerken.

De belegering van Condé, aan de Schelde gelegen, en sedert altijd een stad van de Zuidelijke Nederlanden, begon op 17 april. Op de dag dat de publieke gebeden startten werd de stad tot overgave gedwongen en is sedertdien in Franse handen gebleven.

227.- Op 5 juni 1676 werd met de algemeenheid van de stemmen van de pastoor, de kerk- en dismeesters Joannes Scheerlinck als ontvanger van onze kerk verkozen onder de voorwaarden in zijn aanstellingsbrief gespecificeerd en door hem ondertekend. Hij komt in de plaats van D. Guilielmus Deurmael die zijn recht om zelf een opvolger aan te stellen aan hen overgedragen had.

228.- Op 26 juni 1676 stierf rond 9 uur 's avonds in de kerker van de graaf van Vlaanderen R. D. Cornelius pastoor van Kallo. Hij was er gedetineerd omwille van een geschil gerezen tussen hem en R. D. D'awe aan wie hij zijn pastoraat overgelaten had en omwille van zekere buitensporigheden begaan in het exorciseren van bezetenen en beheksten. Overigens een rechtschapen man van een goede levenswandel. Met de instemming van de Raad (*van Vlaanderen*) werd zijn lijk overgebracht naar de woning van de pastoor van Sint-Niklaas omwille van de eerbied die men aan priesters en aan een pastoor verschuldigd is. Onder het luiden van de grote klok gedurende een half uur werd hij de 27e eervol begraven in de kapel van de H. Maagd van onze kerk, met processie van de clerus en in aanwezigheid van Ill. & R. D. Nicolaus French bisschop van Ferns. Niemand vereffende tot hiertoe de kosten.

Kallo was in de tweede helft van de 17e eeuw bekend en berucht voor de duiveluitdrijvingen die pastoor Cornelius Gilbau – want over hem heeft het Nottingham – met urenlange belezingen verwezenlijkte¹⁰⁸. Pastoors die zich daar intens mee bezig hielden waren zeldzaam en aangezien vele vrouwen uit het noorden van het Waasland overtuigd waren dat zij betoverd of bezeten waren van de duivel, had hij de handen vol met dit werk. Een harde aanpak was hem daarbij niet vreemd. Enkele jaren vóór 1674 had hij een tachtigjarige vrouw die niet wilde toegeven dat zij haar kleinkind betoverd had voor een groot vuur gezet. Na enige tijd was zij “ door de grote hitte... versmacht ende also comen te sterfven ”. In 1672 had hij een weduwe uit Sint-Gillis die naar hem gekomen was om “ belesen te worden van den duijvel ” in een heet bad met “ eenige groen cruiden ” gezet haar verzekerd dat zodoende de duivel uit haar zou moeten gaan. Na enige tijd was zij “ comen te versticken ende te sterfven “. Enig protest of klacht daartegen werd nooit ingediend... tot een geschil tussen pastoor Gilbau en zijn opvolger Joannes Dhauwe, de gehele dorpsgemeenschap van Kallo in zijn zog meesleurde. Pastoor Gilbau had zijn pastoraat aan onderpastoor Dhauwe van Sint-Gillis overgelaten, overtuigd als hij was in hem een waardige opvolger gevonden te hebben die zijn werk van duiveluitdrijvingen zou verder zetten. Hij had dit immers reeds met succes te Sint-Gillis gedaan.

Nauwelijks als pastoor van Kallo aangesteld - in september 1673 - verkondigde hij vanop de predikstoel dat er geen tovenaressen noch bezetenen waren en dat men aan de oude pastoor vergiffenis moest schenken voor zover hij met belezingen misdaan mocht hebben. Die negatieve houding tegenover exorcismen had Gilbau natuurlijk diep ontgoocheld bij zover dat hij zijn pastoraat terug wou hebben, waarop Dhauwe weigerde in te gaan.

Korte tijd nadien werd die laatste ziek en aangezien zijn ziekte bleef aanslepen geraakte hij overtuigd dat hij betoverd was. En wie anders kon dat gedaan hebben, vond hij, als de naaste medewerkster van Gilbau zelf. (Zo vast overtuigd van zijn beweringen vanop de kansel was hij dus ook niet). Allebei voerden zij campagne tegen elkaar met het gevolg dat de ene helft van Kallo partij koos voor Gilbau en de andere (moderne) helft het voor de nieuwe pastoor opnam. Het ging zover dat in 1675 de bisschoppelijke curie eraan te pas kwam, de Raad van Vlaanderen en zelfs het aartsbisdom Mechelen. Tenslotte werd hij op 30 november 1675 op bevel van de Raad van Vlaanderen aangehouden en te Gent opgesloten op beschuldiging van onbesuisde praktijken in zijn belezingen en duiveluitdrijvingen. Van wat er verder met hem gebeurde is in de klassieke bronnen niets te vinden.

Nottingham brengt ons daarvan de verklaring : hij stierf voordat het tot een proces kwam.

229. - Op 30 juni 1676 stierf R. D. Jacobus van Temsche pastoor van Sint-Jacobs. Onder hoge koorts werd hij op korte tijd weggerukt in de bloei van zijn jeugd. Hij was een man vol geloofsijver, aan het begin van een apostolaat dat vurig beloofde te zijn. Op hem rustten grote verwachtingen wat de zielzorg betreft.

230. - Op 18 augustus 1676 begon de viering van het jubileum van paus Clemens X, dat tot 12 oktober daaropvolgend geduurd heeft en afgesloten werd op het feest van Sint-Lucas met een generale processie door de gehele stad. Drie staties waren voorgeschreven, één in de kathedraal, één in Sint-Niklaas en één in Sint-Jacobs naar dewelke in processie alle korpsen (*gilden en neringen*) en buurtschappen evenals de kapittels en de kloosterorden moesten komen. Zo kwam het kapittel van Sint-Baafs de 23e, de 24e en de 25e van deze maand naar de staties aan het einde van het lof in de hiervoor genoemde kerken.

Paus Clemens X Altieri werd geboren in 1590, was bisschop geworden van Camerino in 1627 en paus op 29 april 1670. Het was dus zijn gouden bisschopsjubileum dat op 23, 24 en 25 augustus 1676 gevierd werd. Hij stierf op 22 juli van dat jaar. Een maand later had het bericht van zijn overlijden ons land blijkbaar nog niet bereikt¹⁰⁹.

Een statieplechtigheid is een liturgische manifestatie van de eenheid van cultus van de kerken in een stad, met of zonder bisschopszetel. De bijzonderste plechtigheid gebeurde in een kerk, de 'statiekerk', in aanwezigheid van de cle-

rus en het volk en was voorgezeten door de bisschop of zijn vertegenwoordiger. Vroeger waren alle dagen van de Vastentijd 'statiedagen', later werden alleen nog bij speciale gelegenheden statieplechtigheden gehouden en vandaag de dag is dit gebruik volledig verdwenen¹¹⁰. Nottingham maakt geen melding van de aanwezigheid van de bisschop of zijn vertegenwoordiger.

231. - 3 oktober 1676. Ter gelegenheid van de uitvaart van het arme vrouwtje Anna Potter uit het Weijdemaerhospitaal (*Wenemaerhospitaal*) werd een algemene regeling voorgesteld om de uitvaart van alle vrouwen die daar verblijven en nog zullen verblijven in de parochiekerk te celebreren. Voor 18 florijn moest voorzien worden in alle benodigdheden voor de uitvaart zoals flambeeuwen, baarkleed, kaarsen en ook wat de Alexianen toekomt. De veel te kleine vergoeding maakte dat geen overeenkomst bereikt werd. Dit plan werd voorgeschoteld met allerlei beschouwingen over het profijt dat daaruit voor de kerk zou voortvloeien.

232. - Op 10 oktober 1676 werd met glazenmaker Franciscus van Bommel overeengekomen om voor 75 florijn twee grote vensters in het kruis van de kerk (*transept*) te herstellen en te renoveren, de gebroken gebrandschilderde ramen weg te nemen en te vervangen door gewoon glas met uitzondering van een tweetal waarop afbeeldingen met versieringen en insignes staan.

233. - (f° 124) 27 november 1676. Op kosten van N. Dla. Joanna Van Denge (*verschrijving voor van Deijnse, zie volgnr. 18*) weduwe van edelman Theodorus Van den Meersche werd begonnen met de plaatsing van een marmeren zijdeur aan de zuidkant van het koor rechtover de kapel van de H. Drievuldigheid, eigendom van de hiervoor genoemde familie. Zij kostte 1500 florijn. De bouwmeester was Norbertus Van den (H)ende van Antwerpen. Het werk was af op 22 december.

234. - Het feest van Sint-Niklaas evenals het octaaf werd dit jaar plechtig gevierd.

235. - Op 7 december 1676 legateerde N. Dla. Joanna De Bloos g. d., 300 florijn voor de oprichting van het hoogaltaar. Zij woonde op de Sint-Baafsparochie en is vandaag begraven bij de paters recollecten.

236. - Op 5 september 1676 ontsliep vroom in de Heer schilder Henricus Blanckaert woonachtig in Te Putte. Hij legateerde aan onze kerk... (*niet ingevuld*) evenals een aanzienlijke som voor de armen van de parochie en ook een bedrag voor het missaal van de kerk.

237.- Op 15 april 1676 ontvingen de armen van onze parochie 50 florijn als resultaat van een overeenkomst. Die som was hen gelegateerd door Dla. Maria

Lucretia Laurent van Sint-Baafs, gestorven op 10 november 1668.

238. - Op 3 januari 1677 en de daaropvolgende dagen ondernamen de schepenen van gedele pogingen - die met succes bekroond werden - om het geschil bij te leggen dat jarenlang aangesleept heeft tussen de pastoor en de kerkmeesters enerzijds en doctor medicus Lotteijns anderzijds over de testamentaire beschikking waardoor Catharina de Hondt, zaliger memorie, al haar goederen aan de kerk en de armen schonk. Op de 10e van deze maand konden de schepenen een overeenkomst bewerkstelligen waardoor de kerk aan de hiervoor genoemde doctor 1500 florijn betaalde als vergoeding voor de uitgaven die hij gedaan had.

239. - Op 11 januari 1677 is D. kanunnik Nicolaus Smet op eigen initiatief begonnen met de versiering van de kapel van de H. Maagd , gedeeltelijk op zijn kosten en gedeeltelijk op die van de kapel. Daarvoor is dit 15 jaar lang gebeurd door Dlae. Cornelia en Isabella de Coninck, g. ds. Naar die kapel werd op 2 februari een zeker beeld van de H. Maagd overgebracht dat vijf jaar lang onder grote volkstoeloop in de kapel van Cosmas en Damianus gestaan had. Om aan die grote devotie beter tegemoet te komen werd het daarheen verplaatst. Dit beeld kreeg D. Vincentius De Potter van de echtgenote van schoolmeester Passe, tijdens diens afwezigheid. Hijzelf had het te Rome gekregen. De verplaatsing van dit beeld werd een punt van betwisting voor de barbiers, die hun geschil voor de officiaal brachten voor wie de partijen dikwijls compareerden. Uiteindelijk werd op 27 maart die zaak in aanwezigheid van partijen in het vicariaat beslecht : Ampl. D. Petrus De Meij plaatste het achter slot en grendel in de kapel van het bisdom. Het bleef daar tot aan de komst van Ill. et R. D. bisschop Horenbeeck. Na de partijen gehoord te hebben gaf hij het beeld op 13 december van dit jaar aan D. Potter terug om er naar goeddunken over te beschikken. Het werd uiteindelijk geplaatst in de kapel van N. Dla. Maria de Blooze, g. d. en grote weldoenster van onze kerk, die er tot op heden zorg voor draagt.

240. - Op 13 april 1677 kwam een einde aan het geschil tussen de barbiers enerzijds en de pastoor en de kerkmeesters anderzijds over wie eigenaar was van de kapel van de H. Cosmas en Damianus. De vicarissen oordeelden dat niemand het eigendomsrecht ervan bezit. De barbiers mochten ze alleen maar van ornamenten voorzien en éénmaal per jaar mocht de pastoor aldaar een plechtige mis opdragen op het feest van die twee patroonheiligen. Mits toestemming van de pastoor mochten daar op andere dagen uit devotie missen gelezen worden. Enig eigendomsrecht kon daar echter nooit uit voortvloeien. Op deze dag maakte ampl. D. de Meij vicaris en thesaurier van de kathedraal een inventaris op van al wat er zich in bevond.

241. - 5 april 1677. De pastoor en de kerkmeesters kwamen - in aanwezigheid

van afgevaardigden van het kapittel - met de Antwerpse beeldsnijder meester Matthaeus Van Beveren overeen om voor 2000 florijn het hoogaltaar en een doksaal in hout te maken en te installeren; het hoogaltaar voor 1200 florijn en het doksaal voor 800. Twee meester-schrijnwerkers en vier knapen allen uit Antwerpen begonnen met de installatie ervan op 17 augustus 1678 en legden er de laatste hand aan op de 30e. Zonder grote moeilijkheden en getwist met de Gentse schrijnwerkers is dit niet gegaan. Door bemiddeling van Ampl. D. Errenbaut voorzitter van de Raad van Vlaanderen werden die op 16 augustus onder zekere voorwaarden te zijnen huize bijgelegd. Het altaar werd in 1680 voor 480 florijn door Matthaeus van Seckens van Antwerpen zó geschilderd dat het op marmer geleek. Dit werk was af op 15 november.

Dit altaar werd geplaatst tijdens de bezetting van de stad door Lodewijk XIV, die op 9 maart van dat jaar begonnen was. Ridder Louis Errembaut, heer van Dudzele (1625 – 1694) was voorzitter van de Raad van Vlaanderen vóór de verovering van de stad en was het gebleven tijdens de bezetting. Volgens artikel 12 van het capitulatieverdrag moesten alle inwoners de eed van trouw aan de Franse koning zweren ofwel de stad verlaten. Ze kregen daarvoor drie maanden de tijd. Errembaut en 10 raadsheren kozen voor de eerste oplossing, de 11 andere verlieten de stad en begaven zich op bevel van de gouverneur-generaal naar Brugge. Toen Gent door het Verdrag van Nijmegen van 17 september 1678 terug onder de Spaanse Kroon kwam rezen er grote moeilijkheden tussen de 'Gentse' clan en de 'Brugse', die jaren lang aansleepten. Aan Errembaut waren die niet besteed. In 1679 al had hij het Franse kamp vervoegd en was president geworden van de 'Conseil souverain de Tournai'.¹¹¹

242. – (f° 125) Op 7 juni 1677 werd op kosten van de kerk een grote nieuwe kast geplaatst in het noordelijk gedeelte van de kooromgang tussen die van R. D. Gheeraerts en die van de H. Maagd Maria. Schrijnwerker Filippus Wauters maakte ze voor 120 florijn.

243. - In de ochtend van 9 juni 1677 kwamen de rector en de procurator van de jezuiten bij de pastoor aan huis om hem ervan op de hoogte te brengen dat zij wensten te verzaken aan de ochtendstatie van acht uur die zij in onze kerk hielden op ieder feest door het jaar sedert de bevrijding van de stad uit de handen der ketters. De namiddagstatie, zowel op zon- als op feestdagen zouden zij verder blijven verzorgen. Zij riepen daarvoor de onzekerheid der tijden in en het verlies van goed. Om dezelfde reden waren zij ook verplicht twee 'biechtstoelen' op te geven in hun eigen kerk evenals het biechthoren en het prediken in de meeste abdijen voor vrouwen bij gebrek aan middelen om dit te doen. Voor deze staties zorgden nadien verschillende kloosterorden, eerst de kapucijnen gedurende enkele jaren en nadien de paters recollecten, zonder dat met hen een overeenkomst gesloten werd. Zij deden dit tot op de laatste dag van het jaar 1681.

De rector van het jezuïetencollege was toen sedert 21 febr. 1675 pater Joannes A. Manderscheidt (° 17 aug. 1620 te Clervaux, Gr. H. Luxemburg). Hij stierf als rector te Gent op 20 nov. 1678 ¹¹².

244. - 27 november 1681 (sic). Om tegemoet te komen aan het gemor van de jezuïeten en de gardiaan van de recollecten over het uitblijven van de betaling van de jaarlijkse rekening voor predikaties ging de pastoor met de kerk- en dismeesters naar hen toe. Hij ging eerst naar de jezuïeten, wenste pater Toebast geluk met zijn benoeming tot rector te Gent en beval hem onze kerk aan vermits hij in onze parochie geboren is. Hij verzocht hem voor een goede predikant te willen zorgen zowel voor de advents- als voor de vastentijd, bood hem twee vaten wijn aan en gaf hem de verzekering dat de kerkfabriek enkele huishuren waarop de jezuïeten nog recht hadden, zou doen toekomen. Hij maakte een afspraak met hem over de predikaties van zijn paters die van die aard was dat ze hem tevreden stemde wat hij tot op heden gebleven is. Het wijnpresent aanvaardde hij dankbaar. De ontvanger van de kerk Joannes Bapt. Scheerlinck kreeg de opdracht onmiddellijk twee vaten wijn te bestellen en te betalen en de huishuren aan het jezuïetencollege over te maken. Daarna ging de pastoor met de kerk- en dismeesters naar de gardiaan van de recollecten om hem te vragen dat zijn broeders de ochtendstatie op de feestdagen verder zouden willen verzorgen, zoals zij dit reeds een jaar lang gedaan hadden mits een vergoeding van 18 florijn, door ontvanger Scheerlinck te betalen. Hij antwoordde ontwijkend maar beloofde dit verder te zullen doen en de pastoor tijdig – d.w.z. drie maanden vooraf – te zullen verwittigen als hij de statie zou moeten opgeven omdat het niet in zijn maar in de macht van de provinciaal lag daarover te beslissen. Hij beloofde hen hem daarover te zullen raadplegen.

1681 is geen verschrijving voor 1677 maar wel voor 1682. Pater Franciscus Toebast werd namelijk rector te Gent op 30 september 1682 en bleef dit tot 30 nov. 1684¹¹³. Hij stierf te Gent op 4 dec. 1686 en was inderdaad een geboren Gentenaar, ° 5 juni 1628. Het gemor over het uitblijven van de vergoeding voor predikaties kan alleen op de recollecten slaan. De jezuïeten immers mochten zich niet laten vergoeden voor hun werk als priester¹¹⁴.

De demarche van Nottingham van november 1682 staat wellicht in verband met die van de rector van juni 1677 wat het vermoeden wekt dat er wellicht nog andere motieven waren dan diegenen die de rector aanhaalde om de ochtendstaties op te geven.

De recollecten zijn priesters maar worden (minder)broeders genoemd en niet paters.

245. – (° 126) Op 24 juni 1677 ontstond een ernstig geschil tussen R. D. deken Nijssens en de pastoor over wie de hoogmis zou celebreren die de Raad van Vlaanderen bijwoont. Die dag viel namelijk samen met de laatste dag van

het octaaf van het Allerheiligste sacrament en het feest van Sint-Jan Baptist. Het octaaf kwam volgens het contract van translatie aan de pastoor toe, het feest van Sint-Jan Baptist aan de deken. Het geschil werd aan de Raad van Vlaanderen voorgelegd. De pastoor kreeg voorlopig gelijk en de uiteindelijke uitspraak bevestigde dit. De deken werd veroordeeld tot de kosten. Hij wou in beroep gaan bij de Raad te Mechelen maar zag er na consult vanaf en betaalde de kosten van het aangetekende beroep.

Het feest van Sint-jan Baptist (24 juni) was ook na 1644 een dag met verplicht mishoren.

246. - Op 1 juli 1677 nam de verkozen en bevestigde bisschop van Gent, R. & Ampl. D. Franciscus van Horenbeke, per procuratie bezit van zijn zetel. Hij was afkomstig van Antwerpen en was voordien deken geweest van het kapittel van de Sint-Pieterskerk te Leuven. De procurator was R. & Ampl. D. Rans deken van de kathedraal. Hij werd op 25 juli te Brussel in de kerk van de paters augustijnen bisschop gewijd door de aartsbisschop van Mechelen met assistentie van de bisschop van Brugge en die van Roermond. Hij deed zijn plechtige intrede in onze stad op 5 augustus om 5 uur 's avonds.

Bisschop van Horenbeke was toen 48 jaar oud (°Brussel 22 januari 1629). Zijn vader was advocaat bij de Raad van Brabant en had zijn adelbrieven van koning Filips IV ontvangen in 1651. Hij werd priester gewijd op 21 maart 1654, was drie jaar later kanunnik geworden van het Sint-Pieterskapittel te Leuven en op 2 januari deken ervan. Hij was ook vice-kanselier van de universiteit. Karel II had hem in 1676 tot bisschop van Gent benoemd en de paus had die benoeming bekrachtigd op 24 mei 1677. De overige data geeft Nottingham op¹¹⁵.

247. - 2 juli 1677. Op het feest van O. L. Visitatie deed R. D. Nicolaus Smet de gelezen mis muzikaal begeleiden en voegde er aan het einde de zegen met het Allerheiligste aan toe. Deze devotie had geen blijvend karakter.

Dit feest was er een waarvan het verplicht mishoren sedert 1644 weggevallen was.

248. - 11 september 1677. De pastoor en de kerkmeesters haalden het in het geding voor de schepenen van gedele tegen hen aangespannen door de dismeesters aangaande het testament van Dla. Catharina d'Hondt dat in het voordeel van de armendis opgemaakt was. Het ging over een huis gelegen op Sint-Pieters gelegateerd aan de kerk en de armendis. Ten persoonlijke titel werden zij veroordeeld tot de kosten. Later, op 5 juli 1678, nodigde de pastoor met een blik op de toekomst alle kerkmeesters samen met de dismeesters uit op het middagmaal te zijnen huize. In het algemeen werden alle geschillen die van 1650 af tot op de dag van heden tussen hen ontstonden in der minne geregeld.

249. - 8 september 1677. Op het feest van Maria-Geboorte predikte Ill. & R.

bisschop Horenbeke in de kathedraal. Tijdens het octaaf deden dit tijdens het lof de zeven pastoors van de stad en twee anderen op de zondag, de ene tijdens de mis van 9 uur en de andere tijdens het lof om 3 uur. De pastoor van Sint-Niklaas predikte er op de 14e d. i. op de voorlaatste dag en de pastoor van O. L. Vrouw op de laatste dag.

Gent had zes parochiekerken en zeven pastoors doordat Sint-Michiels twee porties had elk met een pastoor. Maria-geboorte was toen nog een heiligdag, dus een dag met verplicht mishoren; vandaar een preek door de bisschop in de (ochtend)mis en een in het lof door een stadspastoor. Op de zondag die in dit octaaf viel waren het twee vreemde pastoors die op de kansel stonden en op de andere dagen werd alleen in het lof gepredikt.

250. - Op 13 oktober 1677 was het kleine orgel hersteld en op het nieuwe doksaal geplaatst. Meester Joannes Le Roijer, organist van het paleis te Brussel was op 27 september jl. met die herstelling begonnen. Kostprijs : 138 florijn en 16 stuivers.

251. - 11 oktober 1677. Het houten kruis met de beelden van de H. Maagd en Sint-Jan dat boven het doksaal hing werd weggenomen. Het kruis werd geplaatst aan de voorgevel van de kerk. Terzelfdertijd werden de beelden van de apostelen Petrus en Paulus weggenomen van de kolommen van het doksaal en samen met de beelden van de H. Maagd en Sint-Jan naar een naburige kolom overgebracht.

252. - Op 3 november 1677 ontsliep vroom in de Heer D. Maria Beerleer, g. d., en grote weldoenster van onze kerk.

253. - Op 18 november 1677 werd Hubertus Raelins primus van Leuven plechtig ingehaald. Hij was de zoon van een Gentenaar van de Sint-Jacobsparochie. De stad vereerde hem met een vergulde zilveren beker van 240 florijn en een beurs goudstukken ter waarde van 360 florijn. Het geheel had dus een waarde van 600 florijn.

Het gaat om Hubertus Raellen, geboren te Gent (Sint-Jacobsparochie) op 14 november 1656 als zoon van hoedenmaker Joris en Petronella Everaert. Hij was de eerste Gentenaar die primus van Leuven werd. Hij stierf te Vorst op 8 mei 1721 en werd te Gent begraven in het familiegraf in de Sint-Jacobskerk. De pronkbeker die hij ten geschenke kreeg belandde in de Nederlandse familie Dommer van Poldersveldt zeer vermoedelijk langs Maria Lucretia Raellen om, de kleindochter van Hubertus' broer Pieter, die met een Dommer gehuwd was¹¹⁶.

254.- Op 20 november 1677 stierf onze parochiaan Joannes Buck. Hij werd plechtig begraven in onze kerk. Op zijn uitvaart werden 12 zakken brood verdeeld met in ieder brood zes stukken van een stuiver. Er waren flambeeuwen

en vier stalkaarsen. Hij fundeerde een eeuwigdurende gezongen jaargetijde met uitreiking van zes zakken brood. Bij testamentaire beschikking moest voor hem en wijlen zijn echtgenote een bakstenen graftombe gemaakt worden met een marmeren zerk zo groot als dit op het graf van D. Aegidius Billiet die in de kapel van de H. Maagd begraven ligt. Noch de erfgenamen noch de testamentuitvoerders kweten zich van die taak zodat de pastoor en de kerkmeesters hen daartoe moesten aanzetten steunend op het testament.

Over die broodbedeling schreef Nottingham: ...et in quoquo pane 6 asses 48. Daarmee bedoelt hij zeer vermoedelijk 6 muntstukken van 1/48e patagon, d.i. één stuiver. Van 1665 tot 1680 namelijk gingen er 48 stuivers in een patagon. Dit laatste was toen het courante zilveren muntstuk in de Zuidelijke Nederlanden. Het werd geslagen van 1612 tot 1710. Dit gebruik ligt wellicht aan de basis van de latere met figuurtjes beschilderde 'gipsen' schijven die in de korst van een brood gebakken werden en als patacons bekend staan. In sommige streken gebeurde dit nog courant tijdens het interbellum.

255.- Op 21 november 1677 diende Ill. & R. D. Horenbeke het Vormsel toe in onze kerk. Hij leidde dit in met een korte uitleg over het effect van dit sacrament. Het aantal vormelingen was gering.

256.- Op 22 november 1677 stierf C. D. Gerardus Speeckaert, advocaat bij de Raad van Vlaanderen en onze kerkmeester gedurende verschillende jaren. Hij was de onvermoeibare verdediger van onze kerk en de leidinggevende figuur in alle geschillen.

257.- Op 4 juli 1677 stierf Dla. Anna Maria Ghijssens, g. d.. Zij werd begraven in Sint-Baafs. Zij legateerde 36 florijn aan onze armendis.

258.- Op 21 september 1677 stierf Dla. Anna Van (der) Haeghen, g. d.. Zij werd begraven in Sint-Michiels. Zij legateerde aan de kapel van de H. Moeder Anna in onze kerk 42 florijn en aan de Broederschap ervan 6 florijn. In de parochie van Sint-Michiels fundeerde zij de kapel (sic) van Sint-Joachim en fundeerde er (sic) een dagelijkse H. Mis en twee plechtige jaargetijden. Zij deed hetzelfde in de O. L. Vrouwkerk.

259. – 1 januari 1678. Met grote plechtigheid werd het feest van de Naam Jezus door de broederschap gevierd met een particuliere mis met zang en muziek, een lof en de afkondiging van de aflaten verleend door Ill. D. Horenbeke, bisschop van Gent, confrater van de broederschap.

260. – (f° 128) 17 januari 1678. Tot hiertoe zijn vele twisten en geschillen voorgekomen tussen de pastoors van de stad en de bedelorden omwille van de pastorale rechten die deze laatsten niet erkennen, ontwijken of negeren steunend op hun privileges. Allen dachten dat zij bijgelegd waren door de tussen-

komst van Ill. & R. D. Horenbeke, bisschop van Gent, nadat beide partijen in zijn paleis gecompareerd waren en een overeenkomst getekend hadden. De bedelorden echter laptten die op een schandalige manier aan hun laars.

261. - Op 21 januari 1678 werd in de kapel van Sint-Barbara het feest van Sint-Agnes maagd en martelares gevierd met een mis opgeluisterd met muziek en gezang en besloten met een plechtig lof met de zegen van het Allerheiligste. Dit gebeurde op initiatief van de Broederschap van Sint Barbara maar op kosten van Dla. Meijne, g. d.. Hetzelfde gebeurde in die kapel voor de viering zowel van het feest van Sint-Barbara als voor dit van de heilige Catharina. Aan die viering waren aflaten verbonden krachtens een apostolisch indult.

262. - 26 januari 1678. D. advocaat Coene onze tweede kerkmeester bood aan de familie van onze parochiaan Paschasius de Heijne die op de korenlei woont, 180 florijn voor hun sepulture gelegen achter het hoogaltaar aan de linker zijde van het tabernakel. Zonder daarover ruggespraak te houden nam hij die in bezit door aldaar zijn zoon Joannes Albertus te begraven en nog twee andere kinderen die elders in de kerk begraven lagen. Tot op heden heeft hij daar aan de kerkfabriek niets voor betaald en blijft bijgevolg haar schuldenaar.

263a. - Op 9 februari 1678 werd Jacobus Peron van Charleroi onderpastoor van onze parochie. Hij was voorheen schoolmeester en kapelaan in de collegiale Sint-Pieterskerk te Leuven. Hij heeft geen universitaire graad noch in de Artes noch in de Theologie. Een heilig man van een onberispelijke levenswandel. Hij volgt Livinus Philippo op die hier acht jaar lang onderpastoor geweest is en in het begin van December 1677 pastoor geworden is van Meijghem bij Kortrijk.

263b. - 19 februari 1678. Met instemming van Ill. & R. D. bisschop Horenbeke werd zonder flambeeuwen noch enige plechtigheid N. D. van P... l ... p (*rat-uren*), een gehuwd man, in het graf van zijn familie begraven. Hij verkeerde in een extreme staat van behoeftigheid en had zelfs geen lijkwade om in begraven te worden. Dit is naar ik meen de straf van God omdat hij het voor elkaar gekregen had zijn vader, een bovenste beste man, meerdere malen in de gevangenis te doen opsluiten en hem herhaaldelijk zwaar onrecht aan te doen. Hij verbraste zijn paterneel erfdeel zodat hij berooid stierf als voorbeeld voor opstandige kinderen.

264. - Op 28 februari 1678 begon een Frans leger van 80.000 man aangevoerd door maarschalk d'Humières onze stad in te sluiten en alle poorten te blokkeren. Op 1, 2, 3 en 4 maart richtten zij hun linies in om alle ontzettingsspogingen te verhinderen in afwachting van het nodige voetvolk en ruitery om de bestorming in te zetten. Op 5 maart begonnen zij de stad te naderen tegenover de Kortrijkse poort om de aldaar gelegen versterking, Zegelfort genoemd, in te

nemen. Om 10 uur 's avonds konden zij die bezetten zonder weerstand te ontmoeten doordat de kleine bezetting gevlucht was. (f° 129) Op 6 maart om 5 uur 's ochtends begonnen zij vanuit dit fort de stad met kanonnen te bestoken, vooral de Kortrijkse poort, die daar tegenover ligt en de hoogte genoemd de Catte waarop de stadsartillerie stond. Rond 10 uur in de ochtend deed een gloeiende kanonskogel brand ontstaan in de toren van de parochiale O. L. Vrouwkerk op de Blandijnberg, die spoedig kon geblust worden dankzij de waakzaamheid van de stedelingen opgeroepen door trompetgeschal en het gelui van de grote stadsklok. Rond zes uur 's avonds hielden zij op zowel met bombarderen als met de stad aan te tasten. 's Anderendaags begonnen zij opnieuw zowel met het een als met het ander tot in de avond van de 8e maart. Toen maakten zij aanstalten om een algemene stormloop in te zetten tegen drie stadsgedeelten; de Kortrijkse poort, de Brugse poort en het kasteel genoemd de "Dammepoort". De magistraat, de bisschop en de adel gaven rond middernacht aan de vijand het signaal dat zij tot overgave bereid waren omdat zij wisten dat zij zonder hulp van buitenaf niet aan een algemene stormloop zouden kunnen weerstaan. Rond zeven uur in de ochtend ging een afvaardiging naar het kamp van de vijand om met maarschalk d'Humières te onderhandelen. Hij voerde hen naar de koning in het gastvrije legerkamp te Zwijnaarde waar de overgave onder bepaalde voorwaarden getekend werd. Op 9 maart rond drie uur in de namiddag deden de Fransen hun intrede langs de Kortrijkse poort. Zij installeerden zich op alle openbare plaatsen: het voetvolk op de Vrijdagmarkt en de Korenmarkt, de ruitery in de renbaan. Rond zes uur hadden zij alle stadspoorten bezet. Tot dan toe had het (*Spanjaarden*)kasteel weerstaan maar de Fransen dreigden met een algemene bestorming. Op 11 maart capituleerde oneervol de commandant Don Pedro de Pardo en zo viel het om zes uur 's avonds in de handen van de vijand. Een grote weerstand heeft het niet geboden want maar weinig Fransen sneuvelden die dag.

Rond twee uur in de namiddag van de 12e maart kwam de Franse koning in de stad langs de poort van het (*Spanjaarden*)kasteel. Hij inspecteerde het en was er vol lof over. Rond vier uur doorkruiste hij de stad te paard met zijn broer en de voornaamste edelen van zijn leger, ten getale van zestien. Hij keerde terug naar Zwijnaarde vanwaar hij naar Ieper vertrok dat toen door zijn strijdkrachten belegerd werd. Zo werd onze stad, onoverwonnen tot nu toe, in weinige dagen de prooi van de allerchristelijke koning onder wiens wreedaardig juk zij bleef tot op 1 maart 1679. Op die dag trokken de Fransen zich terug tot ieders onuitsprekelijke vreugde en kwamen 6.000 Spaanse soldaten in perfecte orde de stad binnen, aangevoerd door de zeer beklagenswaardige Don Franciscus Antonius A Gourto, generaal der artillerie. Hij kwam als gouverneur de plaats innemen van de Fransman Mombron. Er werd oorverdovend geapplaudiseerd, de klokken luiden, de trompetten schetterden, vreugdevuren werden aange-

stoken, vuurpijlen afgeschoten en muziek gemaakt. Een dergelijke uiting van vreugde werd nooit tevoren gezien. De gouverneur drukte dit uit door de koning van Spanje te verzekeren dat de kinderen in de moederschoot zijn terugkeer in de stad toejuichten langs zijn persoon om. Om 4 uur in de ochtend begonnen de Franse troepen zich terug te trekken en om 11 uur namen beide gouverneurs van elkaar afscheid buiten de Kortrijkse poort nadat de Spanjaarden bezit genomen hadden van alle pleinen en militaire steunpunten, in de eerste plaats van het kasteel waarvan de Franse gouverneur Mombron de sleutels aan Don Franciscus Antonius Agurto overhandigd had. Die laatste heeft hem doorheen de stad naar de Kortrijkse poort begeleid. Hoewel tijdens het afgelopen jaar, onder het vijandelijke juk, de Fransen zich zeer tuchtvol gedragen hebben en de burgers zich in hun huizen veilig voelden voor afpersingen hebben zij zich toch gehaat gemaakt door opnieuw de jaarlijkse belasting op de huizen, "huijsgheldt" genoemd, te heffen wat de katholieke (*Spaanse*) koning pas gedaan had. Daarenboven haalden zij op 3 juni 1679 (*een verschrijving voor 1678*), in uitvoering van een militaire verordening twaalf kleinere klokken uit de toren van Sint-Baafs waarbij zij er twee braken; de andere voerden zij met zich mee naar het spanjaardenkasteel. Zij wilden hetzelfde doen in alle andere kerken en abdijen tenzij er prompt een oplossing zou komen die hen bevredigde... (*volgen een paar onleesbare regels*).

De nieuwe gouverneur van het spanjaardenkasteel kapitein-generaal Don Francisco Antonio de Agurto Alava, (°Vitoria 1640 - +Zaragoza 1702) volgde in 1685 de overleden gouverneur-generaal markies de Grana op en bleef deze hoge functie uitoefenen tot in 1692¹¹⁷. Karel II verleende hem de titel van Markies van Castanaga in febr. 1686.

'Mombron' was de graaf de Montbron, luitenant-generaal in het Franse leger en gouverneur van de stad en de citadel van Arras en van Gent sedert de verovering¹¹⁸.

265. – (f° 130) Op 19 mei 1678 werd met grote luister en in aanwezigheid van de Raad van Vlaanderen het feest van Sint-Ivo, patroon van de juristen gevierd. De stuwende kracht daarachter was de voorzitter van die Raad Ampl. D. Herenbaut (*Errembaut*). R. D. van Huijle monnik van de orde van Sint-Benedictus van de Sint-Pietersabdij op de Blandijnberg hield de kanselrede in het Latijn. Op het altaar stond een prachtig beeld van Sint-Ivo, met vuur omgeven neerdalend uit de hemel en daarrond drie beelden van raadsheren die het mirakel aanschouwen. Koor en kooromgang waren daarenboven versierd met laurierbomen, meerdere kandelaars en andere ornamenten die alleen aan dit korps toekomen.

266. - Op 4 juli 1678 vergaderden de pastoors van onze stad in het huis van de pastoor van Sint-Niklaas. Op het middagmaal waren ook bisschop Horenbeke

en de voorzitter van de Raad van Vlaanderen, Errenbaut, uitgenodigd. De bisschop en de aartsdiaken verlieten echter het huis in het vooruitzicht van de moeilijkheden die gingen rijzen omwille van de voorrangsregeling aan tafel. De dag nadien werden de kerkmeesters en de dismeesters uitgenodigd. Bij die gelegenheid sloten zij – gelukkig maar - vrede onder elkaar na 30 jaar aanslepende geschillen.

267.- Op 23 augustus 1678 ontsliep vroom in de Heer om 9 uur 's avonds Ill. & R. D. Nicolaus French, bisschop van Ferns. Dit gebeurde in de abdij van de Engelse Benedictinessen in onze stad waarheen hij zich begeven had om enkele dagen uit te rusten. Onmiddellijk na zijn overlijden werd zijn lichaam overgebracht naar het huis van de pastoor van Sint-Niklaas, opgebaard de 24e en ter aarde besteld de 25e in het koor van de kerk aan de voet van het hoogaltaar door R. adm. D. Amandus Hovelinck, abt van Sint-Pieters, bij afwezigheid van bisschop Horenbeke. Op zijn begrafenis begeleidden hem de vier bedelorden maar niet de kapucijnen, meerdere kanunniken van de kathedraal maar niet als korps, de kapittelheren van Sint-Veerle met hun klerk, de pastoors van onze stad met hun onderpastoors, de adel van heel de stad, meerdere raadsheeren van de Raad van Vlaanderen met hun voorzitter, meerdere heren van de magistrat en een grote menigte. De uitvaart werd op plechtige wijze gecelebreerd door de voornoemde prelaat van Sint-Pieters.

Het klooster van de Engelse Benedictinessen lag in de Sint-Pietersnieuwstraat op de hoek van die straat met het huidige Wildestraatje dat op de plattegrond van Saurel van 1841 de Engelsche Nonnestraet heet. In 1598 waren zij uit het Engeland van koningin Elisabeth weggevlucht en in Brussel beland waar zij een klooster gesticht hadden. In het begin van de jaren twintig van de volgende eeuw waren enkele van hen naar Gent gekomen en hadden er enkele jaren later een abdij gebouwd. Zij hielden zich bezig met de opvoeding en het onderwijs van Engelse katholieke meisjes. De abdis ten tijde van pastoor Nottingham en bisschop French was Mary Knatchbull. Zij overleefde hen beiden (+ 1696)

119

268. – (f° 131) Op 5 september 1678 werd een aanvang gemaakt met het witten van het koor in afwachting van de oprichting van het nieuwe hoogaltaar. Op 16 september was het werk af. Het heeft 36 florijn gekost. Aan het nieuwe altaar celebreeerde de pastoor voor de eerste maal de mis op 25 september.

269. - Op 3 oktober werd in de gewone vergadering van de kerkmeesters en de dismeesters N. D. Triest, Eerste schepen van de stad, met algemeenschap van stemmen als Eerste kerkmeester verkozen. Hij kwam in de plaats van N. D. Abraham Hoobroucke, heer van Asper en Zingem, thesaurier van de stad, die op 10 augustus van dit jaar gedood werd door D. Sersanders. Op 7 november

daaropvolgend werd in een gelijkaardige vergadering Cocquijt tot kerkmeester verkozen. Hij had gedurende 17 jaar ten dienste van de armendis gestaan. En in dezelfde vergadering werd D. Lucas de Haze tot dismeester verkozen samen met Hubens die later de Haze als kerkmeester opgevolgd heeft op ... (*niet ingevuld*).

270. - Op 14 november 1678 namen in het bisschoppelijk seminarie de theologische leergangen een aanvang. De stichter en promotor - in afkeer van de Leuvense universiteit - was bisschop van Horenbeke. Het begon met een plechtige gezongen mis ter ere van de H. Geest door ampl. D. Rans, deken van de kathedraal en om drie uur in de namiddag hield de nieuwe professor een prijzenswaardige redevoering in het Latijn. De volgende dag begon hij college te geven om 8 uur in de ochtend en vervolgens om drie uur in de namiddag voor een groot aantal studenten en met groot gewin voor hen. In het jaar 1681 werd door bisschop de Hornes gedecreteerd dat niemand tot de heilige wijdingen of het priesterschap kon toegelaten worden als hij aldaar niet tenminste drie maanden gestudeerd had.

Bisschop van Horenbeke heeft eigenlijk het seminarie alleen maar heropgericht. Het eerste seminarie werd door Cornelius Jansenius opgericht in 1569 waarmee hij voldeed aan een van de belangrijkste verplichtingen door het concilie van Trente aan de bisschoppen opgelegd. Nog geen tien jaar later – op 1 juli 1578 – maakte het calvinistisch bewind er een protestantse academie van¹²⁰. Het zou tot in 1613 duren vooraleer het – door bisschop J. F. Van der Burch – heropgericht werd. Bisschop Triest hief het op in 1623 als theologisch seminarie – men weet niet goed waarom – maar liet het voortbestaan als middelbare school, waarvan de leerlingen hun humanioravorming bij de jezuiten kregen en een op het priesterschap gerichte vorming ter plekke. Het fungeerde eigenlijk als klein-seminarie. Nadien werden ze naar Leuven of Dowaai gestuurd voor hun theologische studies. Op 14 november 1678 werd het dan weer een volwaardig seminarie, ‘in odium’ van de Leuvense universiteit beweert Nottingham waarmee hij wellicht alleen maar zijn persoonlijke gevoelens aan de bisschop toeschrijft. Toen bisschop van Horenbeke 7 weken later stierf (4 jan. 1679) waren er in het klein-seminarie 14 leerlingen, die de humaniteiten volgden en in het groot-seminarie een tiental theologanten. Ongeveer 8 jonge mannen studeerden theologie te Leuven op kosten van het seminarie.¹²¹

Judocus Ignatius Rans was licentiaat in de beide rechten, gegradueerd kanunnik en deken van het Sint-Baafskapittel. Hij had als afgevaardigde van de clerus in de Staten van Vlaanderen gezeteld. Hij overleed op 22 januari 1697 en werd begraven in de crypte van Sint- Baafs.¹²²

271. - Op 27 november 1678 om 6 uur 's avonds kwam het bericht toe dat het vredesverdrag tussen de koning van Spanje en die van Frankrijk geratificeerd

was. De vreugde daarover was groot, hoewel de voorwaarden zeer ongunstig waren voor de katholieke koning.

Het gaat om het Verdrag van Nijmegen dat een einde maakte aan de zesjarige Hollandse oorlog. Op 17 september reeds was ze getekend tussen Frankrijk en Spanje en 5 weken voordien (op 10 augustus) tussen de eerste en de Verenigde Provincies . De Spaanse koning, Karel II echter had ze maar geratificeerd op 13 november, 14 dagen na Lodewijk XIV.

De voorwaarden waren inderdaad zeer ongunstig voor de Zuidelijke Nederlanden. Voor Vlaanderen gingen verloren: Sint-Omaars, Ariën, Belle, Kassel, Ieper en Roeselare met hun kasselrijen; Waasten, Wervik en Poperinge met hun afhankelijkheden. Een troost was de terugkeer van Kortrijk en Oudenaarde, die bij de Vrede van Aken, tien jaar voordien verloren gegaan waren¹²³

272. - Op 30 november 1678 gaf bisschop Horenbeke 270 florijn aan de pastoor van Sint-Niklaas om uit te delen aan de armen van de stad door tussenkomst van de pastoors van de respectieve parochies.

Mag men daaruit besluiten dat Nottingham wel op een uitzonderlijk goed blaadje moet gestaan hebben bij de bisschop ?

273. - Op 10 november 1678 legde de pastoor van Sint-Niklaas aan de edele heren kerkmeesters en dismeesters de rekening over van het sterfhuis van Dla. Catharina Cecilia d'Hondt (onvolprezen weldoenster van onze kerk en van de armendis) vanaf de dag van haar overlijden tot op de dag van heden, waarna alle documenten in hun aanwezigheid overgemaakt werden aan ontvanger Jan Baptist Scheerlinck.

274. - Op 7 december 1678 stierf Dla. Isabella Beerleer, g. d. en weldoenster van onze kerk. Zij schonk aan de kapel van Sint-Niklaas nieuwe ornamenten zoals een antependium en nog andere zaken. Ten eeuwigden dage fundeerde zij aldaar ter lafenis van haar ziel drie missen per week nl. op dinsdag, donderdag en zaterdag. Haar zuster Dla. Maria Beerleer deed in dezelfde kapel dezelfde fundatie van drie missen, maar op maandag, woensdag en vrijdag ter lafenis van haar ziel en die van de haren. Die missen moesten opgedragen worden door een priester naar keuze van de pastoor, de kerk- en dismeesters.

275. - (f° 132) 1 januari 1679. Rond drie uur in de nacht brak brand uit dicht tegen de kerktoren van de jezuïeten waardoor die evenals het dak van de bibliotheek en de helft van het dak van het zuidergebouw (*d.i. het patersgebouw*) waar het graan opgeslagen lag, de refter en de keuken in de as gelegd werden. Drie klokken in de toren smolten van de hitte. De rest werd gered door de krachtadige aanpak van de burgers, van enkele edellieden en van zo goed als geen militairen van het Franse bezettingsleger. Om 7 uur 's ochtends was de brand geblust. De oorzaak ervan lag in de slordigheid waarmee de kleermaker van de

paters met het kolenvuur omgesprongen was waaraan hij zich warmde terwijl hij zijn verstelwerk verrichtte. Een stuk steenkool die op enkele lappen stof gevallen was veroorzaakte de brand die de basis van de kerktoren aangreep die naast de kamer van de kleermaker lag.

L. Brouwers⁴¹ schrijft dat vele mensen de brand hielpen bestrijden zelfs edellieden en dat de moed en de behendigheid van een lekebroeder van de recollecten kon verhoeden dat heel het gebouw in de as werd gelegd. De paters dankten de vele helpers en vooral de franciscanen wier overste samen met de onverschrokken lekebroeder door de rector op een maaltijd uitgenodigd werd. De dominicanen en de recollecten stelden hun huis en alles wat zij verder nodig mochten hebben bereidwillig ter beschikking van de getroffen kloostergemeenschap. Maarschalk d'Humières, bevelhebber van de Franse bezettingstroepen, die nog altijd in de stad lagen, droeg zijn steentje bij door hen kosteloos het hout af te staan dat voor het optimmeren van de legertenten gediend had. Zodoende kon het dak voorlopig hersteld worden. Terloops weze gezegd dat maarschalk d'Humières alleen maar teruggaf wat de stad hem op haar kosten had moeten leveren.

Aangezien het collegegebouw gespaard was gebleven kon het onderwijs gewoon doorgaan.

276. - Op 4 januari 1679 stierf rond 6 uur in de ochtend onze bisschop Ill. & R. Franciscus van Horenbeke door iedereen zeer betreurd omwille van zijn voorbeeldige levenswandel en de uitzonderlijke charme van zijn woord. Hij werd ter aarde besteld de 7e rond 4 uur in de namiddag in aanwezigheid van de kapittelheren van Sint-Baafs en Sint-Veerle, van al de bedelorden, de Raad van Vlaanderen, de magistraat, de edellieden van de stad en een eindeloze menigte. Van de dag van zijn overlijden tot de achtste inclusief werden driemaal daags de grote klokken geluid in alle kerken. Zijn uitvaart werd gecelebreerd de 27e april door R. D. de bisschop van Roermond in aanwezigheid van de abt van Sint-Pieters op de Blandijnberg en die van Drongen, de gouverneur van de stad Don Franciscus Antonius A Gurto, de adel van de stad, de Raad (*van Vlaanderen*) en de magistraat. De lijkrede werd uitgesproken door zeer eerwaarde pater Dobbermont van de orde der predikheren, doctor in de theologie van Leuven. Deze rede werd herhaaldelijk onderbroken door de buitensporigheden die er in begaan werden zoals blijkt uit de bijtende bewoordingen later in een brochure aan deze rede gewijd. De grote klokken van Sint-Baafs werden driemaal per dag geluid vanaf de 25e 's middags tot de 28e 's avonds.

De dominicaan die de lijkrede hield was pater J. A. d'Aubermont. Zijn lijkrede werd uitgegeven in 1679 door Frans Maes, drukker in het Groene kruis, onder de titel : 'Luctus Ecclesiae Gandavensis in funere... episcopi D. Francisci van Horenbeke...' ¹²⁴. De onderbrekingen tijdens diens lijkrede moeten een weinig

stichtende vertoning geweest zijn en kunnen alleen maar door het elitair gedeelte van het publiek, die het Latijn machtig was, gebeurd zijn. Ze werd in een brochure onder de titel : 'Notae ad luctum ... in funere episcopi D. Francisci van Horenbeke' heftig bekritiseerd¹²⁵.

Het kan best dat Don F. A. de Agurto Alava op de begrafenis van de bisschop aanwezig was en zijn benoeming tot gouverneur van de stad kan hij ook op zak gehad hebben maar het overeenkomstige gezag voerde hij zeker niet uit. De stad was nog altijd bezet en de gouverneur de Fransman Montbron, zoals Nottingham overigens zelf schrijft onder nr. 264.

277. - 19 februari 1679. D. Nicolaus de Smet kanunnik van onze kerk celebreerde vandaag op de eerste zondag van Quadragesima om 11 uur een plechtige mis met muziek en 's avonds het lof ter ere van het allerbitterste lijden van onze Verlosser. Hij deed dit uit speciale devotie voor 's Heren Passie en om het volk tot een grotere devotie daartoe aan te zetten. De dag nadien zoals op alle andere maandagen van de veertigdaagse tijd hield onze onderpastoor R. D. Jacobus Peron meditaties, telkens over drie onderwerpen met muziek tussenin en om te besluiten de psalm 'Miserere' en de zegen met het Allerheiligste. Deze devotie heeft hij voortgezet in het jaar 1680 in dezelfde loffelijke volgorde evenals in 1681 wanneer ook nog op donderdag een zekere pater recollect meditaties hield zonder dat dit aan de gelovigen veel voldoening schonk en dan ook geen applaus uitlokte.

278. - (f° 133) Op 15 mei 1679 begon Guilielmus Deurmael, ontvanger van onze kerk, de rekeningen van de armendis over te leggen vanaf 1671 tot aan het einde van zijn mandaat, in aanwezigheid van de kerkmeesters en van de huidige en vorige dismeesters. Hij zette dit verder de 16e om 2 uur 's namiddags en de 17e om 8 uur 's ochtends en om 2 uur 's namiddags, waarna hij ophield zonder af te sluiten. Hij deed dit pas in 1681 bij het overleggen van de kerkrekeningen vanaf 1671.

279. - 29 december 1679. Ill. & R. D. Ignatius Augustinus Grobbendonck, voorheen bisschop van Namen is bisschop van Gent geworden. Per procuratie nam hij bezit van zijn bisdom en het was Ampl. D. deken Rans van de Sint-Baafskathedraal die zich daarmee gelastte. Hij deed zijn plechtige intrede in de stad, de 8e januari daaropvolgend onder het gejubel en de gelukwensen van heel het volk. Dezelfde dag vergastte hij op een luisterrijk festijn het kapittel van zijn kathedraal, de gehele Raad van Vlaanderen, de schepenen van beide banken en de anderen van de magistratuur evenals de adel van de stad volgens rangorde. De 10e 's ochtends maakten de gezamenlijke pastoors van de stad hun opwachting om hem te feliciteren en hun gehoorzaamheid te betuigen. Hij sprak hen op zeer welwillende wijze toe en nodigde hen gul uit aan zijn tafel de 24e

daaropvolgend samen met deken Rans en penitentier Buscum. Hij bood zijn volle medewerking aan om de bordelen uit te roeien, de verdachte huizen te 'bekeren' en andere ondeugden te weren. Terzelfdertijd gaf hij ons de aanbeveling tweemaal per jaar met zorg en toewijding de parochianen te bezoeken en naar hem te komen voor alle moeilijkheden met de bedelorden, die hij beloofde op een vriendschappelijke manier te willen oplossen om aldus één te zijn in hart en ziel met al diegenen die met de zielzorg van het volk belast zijn.

Maar o wee, de vreugde die wij voelden bij zulke vooruitzichten sloeg vlug om in droefheid en tranen toen wij hem op 25 mei om 5 uur in de avond terugzagen, door een plots opgekomen gevaarlijke keelontsteking aangegrepen en reeds door de aartsdiaken berecht. Voor zijn genezing werden publieke gebeden voorgeschreven in de kathedraal, met lof en zegen met het Allerheiligste. Dit gebeurde van de 27e mei tot op de dag van zijn overlijden, de 31e. Om 12,30 uur in die nacht ontsliep hij in de Heer en ging aldus naar het eeuwig tehuis na een korte passage in zijn pas verworven bisdom, niet zonder aller gesteun omwille van de verdiensten van een zo goede herder.

In de avond van 2 juni werd hij ter aarde besteld in aanwezigheid van de Raad van Vlaanderen, de magistraat, beide kapittels, de clerus en al de bedelorden. De lijkkest was gesloten omwille van het bederf van zijn gelaat. De 6e van dezelfde maand werd de uitvaart gecelebreerd door R. adm. Ampl. D. de Hornes proost van zijn kathedraal, die hem als bisschop opgevolgd heeft. Dit gebeurde zonder lijkrede, rouwkapel of andere plechtigheden, overeenkomend met zijn waardigheid. Hij wou begraven worden zoals de pastoors van onze stad begraven worden en niet anders, indachtig de schandelijke kanttekeningen bij de lijkrede van Ill. D. Horenbeke.

Ignatius Augustinus Schets de Grobbendonck was de elfde bisschop van Gent, geboren uit adellijke ouders in 's Hertogenbosch in 1625. Hij was nauwelijks 55 jaar oud toen hij stierf en was nog geen 5 maanden bisschop van Gent geweest ¹²⁶.

280. – (f° 134) Op 11 januari 1680 rees een geschil tussen de pastoor van Sint-Niklaas en de paters Dominicanen over het dode lichaam van N. Dla. Maria Christina Verquest dochter van kolonel (tribunus) Joannes Verquest (als een held gesneuveld tijdens het beleg van Valenciennes) en D. Barbara Verhulst. Zij huwde de 7e van deze maand en stierf de 10e. Alles was klaar voor een reis naar Geraardsbergen, de koets stond voor de deur toen zij plots in de Heer ontsliep, voorzien van de Laatste Sacramenten. Omdat de moeder bij de dominicanen begraven lag wou de familie dat zij bij haar moeder zou rusten. Het geschil werd op 12 februari door de officiaal beslecht ten voordele van de parochiekerk. En zo werd zij met grote luister in onze kerk ten grave gedragen.

Het beleg van Valenciennes onder het persoonlijk bevel van Lodewijk XIV begon in maart 1677. De stad werd intensief gebombardeerd van 13 tot 15 maart, bestormd en bezet twee dagen later.

281. – Op zaterdag 3 februari 1680 begon de broederschap van de Vrijwillige Slaven van Maria voor het eerst tijdens de mis ter ere van de H. Maagd, die op iedere zaterdag gecelebreerd wordt, met de gebruikelijke gezangen, met het uitstellen van het H. Sacrament en met de zegening met de monstrans aan het begin en op het einde van de mis. De celebrant deed dit omgeven door vier confraters met flambeeuwen, door de koorknappen met kandelabers en met bewieroking en muziek, zoals het gewoonlijk iedere dinsdag in de votiefmissen van de H. Moeder Anna gebeurd. Voor de kerkbedienaars en de zangers was er een speciale vergoeding.

282. - Op 12 februari 1680 om halftwaalf is C. D. Carolus Beerleer, advocaat bij de Raad van Vlaanderen plots gestorven in de kerk van de Carmelieten waar hij de mis bijwoonde. Over de plaats waar hij zou begraven worden rees een geschil omdat daarover geen testamentaire beschikking bestond. Enkele familieleden en de paters Carmelieten wilden hem aldaar begraven maar de pastoor verzette zich daartegen. Het geschil werd beslecht door Ill. D. bisschop Grobbendonck die het lichaam aan de parochiekerk toewees ter begraving in het graf van zijn voorvaderen. Dit gebeurde op plechtige wijze de 13e met processie van de clerus, met 40 flambeeuwen en 4 stalkaarsen en onder het luiden van de drie klokken. De uitvaartdienst werd de 17e gecelebreerd.

Carolus de Berlaere, °18 juli 1627, was advocaat bij de Raad van Vlaanderen en in 1660 gehuwd met Maria Clara de Mahieu. Zij hadden drie kinderen: Carolus Petrus, Anna Maria en Isabella Clara¹²⁷. Het graf waarin hij begraven werd was dit van Guilielmus de Beerlare (+ 4 oktober 1657) en zijn twee echtgenoten, Margareta de Vare (+ 3 januari 1620) en Maria Livens (+ 23 februari 1667)¹²⁸. Niet alleen de teraardebestelling gebeurde met grote plechtigheid ook de uitvaartdienst.

NOTEN

¹⁰⁶ Kervijn de Volkaersbeke, o. c., noot 3, p. 78.

¹⁰⁷ E. Dhanens, o. c. noot 23, 85. J. Meyer (ed.). Broederschap van den lijdenden Zaligmaker Jezus Christus van Gembloux. Gent, s. d. (1763⁴), in BUG 119/A/38. Broederschap van de Lijdende Christus van Gembloux en van de H. Kolomme, s. d. (1840), 1.

¹⁰⁸ Zie een uitgebreid relaas daarover in W. L. Braekman. Spel en Kwel. Verkenningen van charivari, exorcisme, toverij, spot en spel in Vlaanderen. Gent 1992, 169 – 205.

¹⁰⁹ R. Mols (in Dict. d'Hist. & Géogr. Eccl.. Paris 1950) twijfelt tussen 29 november 1627 en 29 april 1629 wat de datum van zijn benoeming tot bisschop betreft. Het zou dus wel eens maanden vroeger kunnen gebeurd zijn dan die eerste datum.

¹¹⁰ A. Häussling in Lexicon für Theologie und Kirche. Freiburg 1964.

¹¹¹ P. van Peteghem. De Vrede van Nijmegen (1678) en de raadsheren van de Raad van Vlaanderen in 'Liber amicorum Achiel De Vos'. Evergem 1989, 249 – 257.

¹¹² W. Audenaert. PIBA, o. c. noot 57.

¹¹³ L. Brouwers, o. c., noot 44, p. 254. Tenzij Brouwers zich vergist en 1681 had moeten schrijven in plaats van 1682.

¹¹⁴ L. Willaert. *Les origines du jansénisme dans les Pays-Bas catholiques*; aangehaald in L. Brouwers, o. c. noot 44, 84.

¹¹⁵ o. l. v. M. Cloet, o. c. noot 20, p. 86.

¹¹⁶ E. Ossieur. *V(laamse) S(tam)*, 27 (1991), 489 – 495; en *V. S.* 28 (1992), 443 – 452, en *N. B. W.* Deel 16.

¹¹⁷ P. L. Gachard. *Agurto in Biographie nationale*. Deel 1, Brussel, 1866. – *Triunfo Genealogico del Esclarecido Linage de los Agurto*, p. 23 & vlg.

¹¹⁸ Volgens een certificaat door hem ondertekend (SAG. Reeks 135 / 3).

¹¹⁹ J. Decavele. *Abbaye des Dames Anglaises à Gand in Monasticon belge*, Deel VII, vol. II, 1977, 199-214.

¹²⁰ V. Fris. *Histoire de la ville de Gand depuis les origines jusqu'en 1913*. Gent 1930.

¹²¹ M. Cloet, o. c., noot 8

¹²² E. A. Hellin, o. c., noot 53, 118.

¹²³ J.M. Lambin. *Quand le Nord devenait Français. 1635-1713*. Ed. Fayard, 1980.

¹²⁴ Bibliotheek RUG, nr. G. 6131/5.

¹²⁵ *Nève de Mévergnies. Gand sous l'occupation de Louis XIV 1678-79, 1701-1706, 1708*. Gent 1929, p. 17.

¹²⁶ o. l. v. M. Cloet, o. c., noot 20.

¹²⁷ J. S. F. J. L. de Herckenrode, *Complément au nobiliaire...* (Zie noot 31) Gent 1862, 40

¹²⁸ Ph. Blommaert e. a., o. c., noot 52, nr. 342.

E. OSSIEUR
(*t vervolgt)

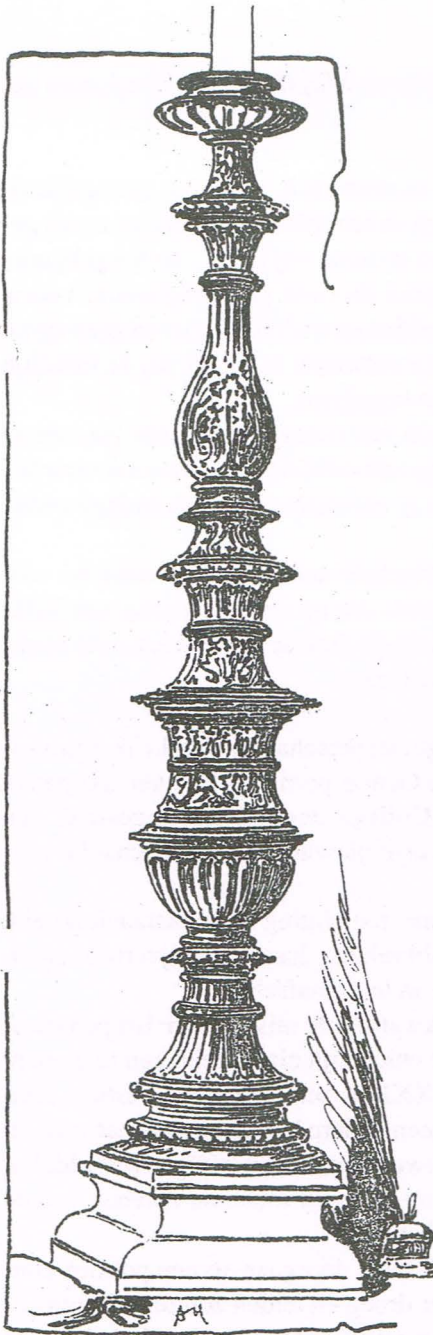
INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE N° 76

Op 10 juni 1898 stelde Kanunnik Gabriël Vanden Gheyn in de rubriek “Koperen voorwerpen - St-Baafskathedraal, koor - XVIIe eeuw” in het Frans een fiche op over

Koperen kandelaars van de St-Baafskerk

Verworven door Bisschop Triest, na de onthoofding van Charles I, koning van Engeland (30 juni 1649), werden deze vier kandelaars in rood koper die 2,71 m hoog zijn, zonder het marmeren voetstuk dat hen ondersteunt, geplaatst voor het hoogaltaar van de St-Baafskathedraal in 1669, door de beeldhouwer Pauly. Getekend door een Florentijnse kunstenaar, hadden zij moeten dienen voor de graftombe van Hendrik VIII (+1547), graftombe waarvan het project ontworpen werd door de vorst zelf.

Bij zijn dood werden de marmeren en bronzen onderdelen die reeds voltooid waren gedeponneerd in een kapel in Windsor en later tekoop gesteld door de Beschermer Olivier Cromwell.

10 Juin 1898.

De schijfjes die dienen om het kaarsenvet op te vangen en die bovenaan deze mooie stukken staan zijn tegelijk elegant van vorm en op een juiste wijze smaakvol versierd. Zij werden later toegevoegd, waaruit men geconcludeerd heeft dat, in plaats van aanvankelijk bedoeld geweest te zijn als kandelaar, deze zogenaamde "luminaires" - er zouden er tien geweest zijn - kolommen waren bestemd om te dienen als ondersteuning van het baldakijn dat de koninklijke graftombe moest bekronen. Deze veronderstelling wordt echter niet algemeen aanvaard en men denkt dat deze merkwaardige stukken onafgewerkt bleven.

Volgens een traditie die bestaat in Engeland, maar op geen enkele ernstige grond berust, versierden deze kandelaars vroeger de St-Paulskathedraal.

Na tevergeefs het Gents bisdom verzocht te hebben deze kandelaars te verkopen, hebben de kerkmeesters van de Engelse kathedraal er een vorm laten van gieten en hebben er twee van gereproduceerd die zich thans in St-Paul in Londen bevinden.

De kandelaars dragen het wapenschild van Engeland en Frankrijk.

De archieven van de St-Baafskerk, die wij geraadpleegd hebben, leveren spijtig genoeg geen inlichtingen over de aankoop van deze kandelaars door Bisschop Triest.

Cf. Kervyn de Volkaersbeke, *Les églises de Gand*, t. I, pp. 115-116; Goetghebuer; *L'église cathédrale de St-Bavon*, pp. 134-135; - A. Leakey, *Ghent archeological and historical*, pp. 8-9.

JAN BORLUUT

Wij publiceren hieronder een artikel dat Pierre Kluyskens een 40-tal jaren geleden schreef.

De geschiedenis willen bekijken met een moderne bril, is al even gevaarlijk als ze volledig te willen uitleggen met hetgeen de rechtstreekse getuigen ervan gezien en verteld hebben. Ooggetuigen staan te dicht, wij te ver van het gebeuren en de waarheid ligt meestal halfweg tussen de twee gezichtspunten, vooral wanneer het gaat om instellingen, denkbeelden en tradities waarvan geen spoor meer in onze hedendaagse samenleving te ontwaren is, zodat wij ze moeilijk met onze hedendaagse mentaliteit kunnen begrijpen.

In onze bijdragen over de moord op Jacob van Artevelde en over het treurig proces van Lieven Pijn, hebben wij kunnen vaststellen hoe diametraal verschillend van onze begrippen van gerecht en gerechtigheid de toenmalige zeden waren.

Vandaag verwijlen wij andermaal in die troebele atmosfeer van veten en vendetta, met een moord- en procesgeschiedenis die op de tweespong van XIIIe en XIVe eeuw, geweldig ophef verwekte in de Gentse stede waar men nochtans in die jaren van geen kleintje vervaard was.

Ferrand van Portugal had na een lange gevangenschap in Frankrijk zijn vrijheid slechts met de financiële hulp van de Gentse patriciërs kunnen afkopen in 1227 en om ze te belonen had hij het College der XXXIX ingesteld, een oligarchisch college waarvan de functies erfelijk waren en praktisch elke controle van de stad en het volk uitsloot.

Jarenlang bestuurden de XXXIX de stad met toewijding en onbaatzuchtigheid: orde en voorspoed heersten, de stad nam uitbreiding, handel en nijverheid bloeiden en Gent versterkte zijn leiderspositie in het graafschap.

Na een halve eeuw onberispelijk beheer, kwamen de misbruiken: het patriciaat vergat de belangen van de massa om nog enkel zijn eigen belangen te dienen; kinderen en kleinkinderen van de eerste XXXIX zetelden in het bestuur, zonder enige kennis van stadsbeleid en met geen andere bedoeling dan het volk uit te buiten. Na de dood van gravin Joanna kwam het tot een hevig, overbiddelijk conflict tussen enerzijds de XXXIX die op de steun mochten rekenen van de Franse koning en anderzijds de graaf en het volk.

Het is dit conflict dat men te dikwijls heeft laten doorgaan als een politiek conflict, maar dat in feite een sociaal karakter droeg en leiden zou tot de gemeentelijke autonomie, dat uitliep op de inval van de Franse legers in Vlaanderen en hun verpletterende nederlaag in de Guldensporenslag van 1302.

Men kent de strijd die geleverd werd op de Groeninger Kouter, want men heeft het ons aangeleerd op de schoolbanken, met of zonder snuifje romantiek; men kent doorgaans minder de troebele toestand welke in steden als Gent heerste in de jaren die de beruchte slag voorafgingen; er was niet enkel de strijd of rivaliteit tussen leliaards en klauwaards, er was ook en vooral de strijd op leven en dood tussen politieke tegenstrevers, tussen plaatselijke families, tussen vijanden die geen vrede kenden vooraleer zij de tegenstrever naar het graf hadden geholpen.

Zo was het ook met de familie Borluut, niet het minst met de geduchte Jan Borluut, wiens naam zo dikwijls naar aanleiding van de Guldensporenslag werd vernoemd.

Het is alom geweten dat Gent aan die slag geen deelnam, daar het patriciaat welke het roer in handen had, het volk kon bedwingen en zich aan de zijde schaarde van de Franse koning. Jan Borluut redde alsdan de eer door met 700 Krijgers het Vlaamse leger onder de muren van Kortrijk te vervoegen, net op tijd om aan de Guldensporenslag deel te nemen, waar Gwijde van Namen hem om zijn heldhaftig gedrag, op het slagveld zelve tot ridder sloeg, hem als leus gevende: Groeninghevelt! Groeninghevelt!

Heldhaftig was Jan Borluut die dag geweest, een vechtersbaas was hij zijn levenslang geweest en zou het blijven tot de dag waarop hij vermoord werd, want iemand als Jan Borluut die het wapen hanteerde als dichters de ganzepen hantieren, kon enkel door het zwaard of degen van onze aardbol afscheid nemen. In de strijd tussen graaf, XXXIX en volk, die gedurende meer dan een kwart eeuw in Gent woedde, had de familie Borluut kordaat partij gekozen tegen de XXXIX, uit persoonlijke overtuiging wellicht, doch zeker ook wel omdat tussen haar en het geslacht van de Sint-Baafs, een andere aanzienlijke adellijke familie een oude, niet te verzoenen vete bestond, en dat die familie zich aan de zijde van de XXXIX had geschaard.

Vandaag kunnen dergelijke geschillen nog worden bijgelegd of althans vreedelievend worden opgelost. Op het einde van de XIII e eeuw, was zulks onmogelijk. Er kon hoogstens een tijdelijk bestand worden gevonden, tijdens hetwelk partijen gewoonlijk naar nieuwe en nog meer verraderlijke listen, hinderlagen, omkoperijen en aanslagen uitkeken.

Ook tussen de geslachten van Sint-Baafs en Borluut moet kort voor 1290 een dergelijk bestand zijn ondertekend geworden, een verde zoals men zulks toen noemde.

Welnu die verde woog Jan Borluut te zwaar. Op zekere dag gaf hij Jan de Brune, een bloedverwant van Mathias van Sint-Baafs die een van de XXXIX was, een klinkende oorveeg, een "pac" zoals wij die kaakslag vereeuwigd vinden in een document uit die tijd.

Dit stond gelijk met het verbreken van het bestand, en voor die lichte

Het Borluutsteen op de Korenmarkt.

Was in de 14e eeuw eigendom van de familie Borluut. In de loop der eeuwen onderging het talrijke wijzigingen en in het begin van de 20e eeuw was het uitgegroeid tot een hopeloze banale gevel. In 1933 werd het op een prachtige wijze in zijn oude luister hersteld door architect Frans Van Hove. Dat zou hier nu niet meer mogen wegens te "historiserend" en te weinig "hedendaags".

“verdebrake” werd Jan Borluut door 35 van de 39 schepenen veroordeeld tot een boete van 100 pond, hetgeen een aanzienlijk bedrag was, en tot een verbanning uit Vlaanderen voor een duur van tien jaar. De straf was geweldig zwaar, in geen geval in overeenstemming met het bedreven kwaad, doch Mathias van Sint-Baafs zetelde in het College en dat legde veel, indien niet alles uit.

Velen hadden zich noodgedwongen bij deze harde sententie neergelegd, een Jan Borluut kon het echter niet verkroppen, temeer dat een zijner familieleden, Petrus De Visscher, broeder van de abt van de Sint-Pietersabdij hem de raad gaf zich ogenblikkelijk te wreken.

Borluut trommelde een dozijn knechten op en begaf zich naar de stadswijk van Sint-Baafs, toen nog zelfstandig en gescheiden van het territorium van Gent, met het duidelijk inzicht Mathias van Sint-Baafs eens duchtig af te ranselen, wat in die jaren betekende dat hij hem naar patres zou sturen.

Mathias was afwezig doch een ander lid van de familie, Gilbertus, baljuw van de heerlijkheid van Sint-Baafs, was zo ongelukkig juist die nacht, aldaar door te brengen.

Degen en dolk schitterden een paar ogenblikken in het maanlicht en toen Jan Borluut zich met zijn manschappen terugtrok, lag de baljuw morsdood in een bloedplas, terwijl een drietal andere leden of knechten van de Sint-Baafs' er erg aan toe waren, zo erg zelfs dat een hunner dra de geest gaf.

Daags nadien trok Jan Borluut met groot triomf, en vergezeld van een aantal vrienden en familieleden, allen geduchte tegenstanders van de XXXIX, door de straten van Gent om voor de rechter te verschijnen.

Voor de nieuwe verdebrake, de weigering zich neer te leggen bij de sententie van het college en subsidiair ook wel omdat hij een tweetal mensen had gedood, hetgeen in die jaren en met de zeden van die tijd nog zo erg niet was, werd Jan Borluut in 's Gravensteen, samen met zijn medeplichtigen veroordeeld tot eeuwige ballingschap.

Het tweede proces was dus nog minder gunstig afgelopen, doch alles bij mekaar, trok Borluut zich nog handig uit de slag en kwam er tamelijk goedkoop van af, want in troebele tijden betekent een eeuwige verbanning niet veel: een kleine staatsgreep en de bannelingen van gisteren zijn de meesters van morgen.

Dat wist Jan Borluut en dat moesten ook zijne familieleden weten; het best ware dan ook geweest zich een tijdlang dood te zwijgen en op zekere afstand van het graafschap het verder verloop van de omstandigheden af te wachten.

Een Borluut kon het moeilijk; wat had Jan met zijn degen, zijn zwaard en zijn dolk gedaan? Laten roesten en zelve als een eremijt gaan leven? Neen daarvoor waren de Borluuts niet ter wereld gekomen en zij zwoeren dat hun politieke tegenstrevers het duur zouden bekopen, d.w.z. met hun bloed.

Veten werden in de Middeleeuwen gewoonlijk, men zou haast mogen schrij-

ven doodgewoon, beëindigd en opgelost met een moord: men liep trouwens niet de godganse dag met een degen of een dolk aan zijn gordel om te paraderen of te pronken, en bij de minste gelegenheid trok men het lemmer uit de schede. Zo waren de zeden, indien niet de mode van die tijd!

Maar wanneer partijen een tijdelijke vrede, een bestand hadden aangegaan of voor getuigen ondertekend en gezworen, was het verbreken van dat bestand duizend maal erger dan het van kant maken van zijn vijand in normale omstandigheden, zelfs in een hinderlaag: het leven van een mens woog pluimlicht doch een inbreuk op het gegeven woord, was wel het ergste dat men zich kon indenken. Jan Borluut wist het of had het kunnen weten indien de haat niet groter ware geweest dan elke andere beschouwing of zelfs zijn eergevoel. Politieke veten zijn nu eenmaal de gevaarlijksten, degenen waarop geen enkele zelf past. Een kaakslag of een dolksteek, het was om het even: in beide gevallen was het "verdebrake" en geen enkele rechter had het hem kunnen vergeven.

Dat Borluut en zijn aanhangers daags na de eerste uitspraak recidiveerden met het gevolg dat ditmaal twee tegenstrevers er het leven bij inschoten, had normaliter de doodstraf van de schuldigen met zich moeten brengen.

Wij weten niet hoe en waarom Borluut er met een levenslange verbanning uit Vlaanderen van af kwam, doch in elk geval mocht hij zich die dag de gelukkigste sterveling ter wereld achten, want hij had zijn kop en zijn leven gered.

Het vertrek van Jan Borluut als banneling uit de Gentse stede kon echter de gemoederen geenszins tot bedaren brengen. Nu er bloed was vergoten geworden, was de vete nog scherper en bitsiger geworden.

Petrus De Visscher, familielid van Borluut, die reeds in de aanslag op de baljuw van Sint-Baafs betrokken was geweest, was de eerste om het smeulend vuur terug aan te wakkeren. Hij liet immers door zijn handlangers een dienaar van de gebroeders Van den Kerchove, leden van het geslacht van Sint-Baafs vermoorden, waarschijnlijk ten teken van waarschuwing, om wel te bewijzen dat de tegenpartij niet mocht geloven dat de verbanning van Borluut een einde had kunnen stellen aan de politieke rivaliteit van deze twee aanzienlijke Gentse families.

Kort nadien wordt, buiten de grenzen van het graafschap, een knecht van dezelfde gebroeders om het leven gebracht en de beschuldiging luidt dat Borluut de moord pleegde op aanstoken van Petrus De Visscher, die ten andere, enkele weken later in volle stadscentrum een nieuwe, afschuwelijke misdaad doet begaan, wanneer zijn handlangers een dienaar van de familie van Sint-Baafs aanvallen en hem gewoonweg de handen en de voeten afsnijden!

Afgrijselijk? Ja, maar hoe kon het anders in een tijd toen de rechters soortgelijke straffen uitspraken en lieten uitvoeren en toen het volk naar het Sint-Veerleplein als naar een spektakel toog om mensen in de ziedende olie te zien

sterven, zoals wij vandaag gemoedelijk naar het voetbalplein togen!

Op dat ogenblik schijnt een bestand te zijn ingetreden, bestand dat ditmaal door de familie van Sint-Baafs zou worden verbroken: de ondervinding maakt de mensen wijzer en wellicht had de stam van de Sint-Baafs toch geleerd dat men zijn tegenstrever het best van kant maakt gedurende een bestand daar hij minder op zijn hoede is!

Petrus De Visscher had het zo bont gemaakt dat hij vroeg of laat het slachtoffer moest worden van vergeldingsmaatregelen. Toen hij dan ook op zekere dag de Sint-Janskerk verliet na er een goddelijke dienst te hebben bijgewoond, wellicht niet om er zijn zonden te gaan biechten, werd hij in een hinderlaag gelokt door Mathias van Sint-Baafs en de gebroeders Van den Kerchove, die, door een talrijke schaar dienaars omringd, hun tegenstander en zijn lijfwacht onverwachts aanvielen.

Petrus De Visscher verdedigde zich wanhopig, slaagde er zelfs in Willem Van den Kerchove ernstig te kwetsen, doch hij moest uiteindelijk bezwijken, door twaalf dolksteken van Mathias van Sint-Baafs dodelijk getroffen.

Verdebrake, moord, proces, het spelletje herbegon met thans de familie van Sint-Baafs in de rol van beschuldigde en het geslacht Borluut in die van de aanklager.

Een proces! Dat kan nog erger zijn dan een moord, wanneer men voor een partijdige rechter moet verschijnen. Het proces Sint-Baafs contra Borluut en omgekeerd werd een sukkelstraatje daar elk jaar ongeveer de magistraten een andere gedaante en een andere politieke kleur hadden.

De XXXIX hadden nu eens het roer stevig in handen, dan weer verloren zij elke controle of werden afgestraft, vervangen, beperkt wat hun macht betreft, zodat het ene tussenvonnis in die ingewikkelde zaak het vorige te niet deed. Men geraakte slechts over één punt akkoord: Petrus De Visscher was vermoord geworden, en de moordenaars waren leden van de familie van Sint-Baafs. Dit vastleggen, was geen gemakkelijke taak geweest daar vele getuigen liefst niet verschenen uit vrees het lot van het slachtoffer te zullen ondergaan.

Jaren waren nodig, en zelfs het advies van andere Vlaamse steden, om uit te maken dat de moord wel was gepleegd geworden tijdens het bestand. Wanneer al die tussengeschillen opgelost waren, moesten de moordenaars voor hun rechters verschijnen, doch voorzichtigheidshalve verschenen zij niet. Hoe zouden wij kunnen verschijnen, zeggen zij voor de nieuwe XXXIX in wie wij niet het minste vertrouwen hebben.

Ten andere gans die zaak van de moord op Petrus De Visscher heeft geen zin meer, daar Jan Borluut inmiddels reeds een paar andere moorden op zijn geweten heeft, n.l. die van een kind en van Pieter Uten Bogaerde, oom van de gebroeders Van den Kerchove.

Lost eerst die zaak op en dan zullen wij eens rustig gaan praten over die z.g.

moord op Petrus De Visscher, die geen moord maar een doodgewone wraak was.

De rechters krabden zich eens in het haar en achter de oren, wat in de taal des tijds wil betekenen dat er nog een paar jaren voorbij gingen. Elf jaren na de moord op Petrus De Visscher viel eindelijk de uitspraak, maar inmiddels was er al heel wat gebeurd: Jan Borluut, hoofdpersonage van gans het voorval, was dood, zodat zijn erfgenamen werden veroordeeld... voor de kaakslag toegebracht aan Jan de Brune, de moord op de baljuw en de moord op Pieter Uten Bogaerde: boeten en bedevaarten. Soortgelijke straffen werden uitgesproken tegen de familie van Sint-Baafs, waar ook de erfgenamen het moesten ontgelden.

Jan Borluut, schreven wij zoeven, was reeds gestorven op het ogenblik dat de uitspraak viel.

Die legendarische figuur uit de Gentse geschiedenis had immers, toen de Franse koning ons land binnenviel en dat de Gentse stede, in de macht van de Fransgezinde XXXIX, de wapens niet opnam tegen de overweldiger met de overige Vlaamse steden, kordaat partij gekozen tegen het bestuur van zijn geboortestad en de Franse koning, en zich geschaard aan de zijde van de overige Vlaamse steden. Men weet dat hij door allerlei listen het Vlaamse leger bij Kortrijk kon vervoegen met, zo verhalen ons de kroniekschrijvers uit de tijd, zevenhonderd familieleden en vrienden. Het waren zovele politieke tegenstrevers van de XXXIX, bannelingen of slachtoffers van het college der XXXIX voor wie het uur van de weerwraak was aangebroken. Zij streden als leeuwen en Jan Borluut verrichte wonderen van dapperheid en moed.

Jan Borluut, rijkelijk begiftigd door de Dampierre's en Brugge, verscheen in gans Vlaanderen als de held van de slag, als een legendarische figuur, maar in Gent was de vete niet uitgestorven: er was te veel bloed gevloeid, er waren te vele slachtoffers gevallen in die jarenlange rivaliteit opdat de triomf van Jan Borluut zijn tegenstanders definitief het stilzwijgen zou kunnen opleggen.

De haat was integendeel nog groter geworden: drie jaren na de Guldensporenslag werd Jan Borluut door de Mathyssen en de Van den Kerchove in een hinderlaag gelokt en door Eustachius Van den Kerchove neergeveld. Hij werd in de Augustijnenkerk begraven. Aldus viel Jan Borluut, de held van Groeninge, als laatste slachtoffer van een familiale en politieke vete die gedurende een kwart eeuw twee van de meest aanzienlijke Gentse geslachten in een strijd op leven en dood, in de stijl des tijds, elkander had zien uitmoorden.

Pierre KLUYSKENS

GENTSE MAANDKALENDERVERZEN UIT DE VROEGE ZEVENTIENDE EEUW (slot)

November

1. Op Godts heylighen u hop' set
Helpt de zielkens met u ghebedt,
Sint' Hubrecht helpt de weijnaers stout,
Jaghen en vanghen in het wout.
2. 't Wordt tijdt dat ghy provisie doet
Van keersen, nu men vint te veel roet,
Want sullen dieren voor ghewis,
Soo haest Kersmis voor handen is.
3. Den milden Sinte Marten doet
Spijs en dranck vinden (in) overvloet,
Laet ons met hem zijn liberael,
Tot d' arme lieden principael.
4. Sinte Lieven, patroon van Ghent,
Heel Vlaender om sijn deught bekend,
Wordt gheviert met solemniteyt,
Tot de paters der Societeyt.
5. Coopt vry uwen menaigewijn,
Als hy hier sal ghesonden zijn,
Van Andresi en Argenteul,
Van Fontenay ofte Vineul.
6. Met rijm, met smuyck, met snee, met wint,
Den winter wat te vroegh beghint,
Voor arme lieden, naeckt en bloot,
Die in 't stroo slapen puer uyt noot.
7. 'T goedt vyer wordt nu ghepresen seer,
Het trect en smaect hoe langhs hoe meer,
'T vermaent somtijdts ghelaeft te zijn,
Met huysbrouwbier oft goeden wijn.

8. De heyl' ghe Catharina maeght,
Met reden ons traegheijt claeght,
Wij slaepen liever onbelaen,
Als vroegh na haren dienst te gaen.

1ste str.

St.-Hubertus (3 nov.), de patroon van de jagers of *weijnaers*; *stout*: moedig. De jagers kwamen met hun honden naar de St.-Hubertusmis om ze te laten belezen, d.i. zegenen¹.

2de str.

provisie: voorraad; *roet*: kaarsroet, dierlijk vet; *dieren*: duurder worden; *voor ghewis*: voorzeker, zonder twijfel.

3de str.

St.-Martinus (11 nov.): als voorbereiding op Sint-Martensdag ging men van huis tot huis om hout, appelen, geld of etenswaren te krijgen (de *spijs en dranck* waarvan in de tekst sprake is). Het hout diende voor het vuur dat wegens de koude 's avonds werd aangestoken, wat het begin van de winter aankondigde. Het feest van deze heilige werd verder gevierd met nog allerlei bijzondere gebruiken².

4de str.

De H. Livinus (12 nov.), patroon van Gent en van de schrijnwerkers, werd vereerd in de kerk van de paters jezuieten die eeuwenlang een nauwe band met deze heilige hebben gehad³.

5de str.

De plaatsen van waar de te Gent gebruikte huiswijn afkomstig was, leveren problemen op.

Andresi is mij alleen bekend als een klein Frans dorp in het departement Seine et Oise.

Welke plaats in onze tekst bedoeld is, is onzeker. *Argenteul*, Argenteuil eveneens in dit Frans departement. Er zijn in Frankrijk verscheidene plaatsen die *Fontenay* heten. De meeste zijn onooglijke dorpjes. Misschien is hier *Fontenay-le Comte* in de Vendée bedoeld. *Vineul* is wellicht in de "dép. de l'Inde" of in de Loir-et-Cher.

6de str.

smuyck: nevel, mist (niet in *Gents Wdb.*, wel bij Is. Teirlinck, *Zuid-Oostvl. Idioticon*).

7de str.

trect en smaect: trekt aan, heeft aftrek en valt in de smaak; *T vermaent*: letterlijk: vermant, d.i. vermannelijkt, hier: verkloekt, versterkt.

8ste str.

H. Catharina (25 nov.): over de gebruiken bij jonge meisjes en schoolkinderen ter gelegenheid van deze heilige, zie Celis. Deze heilige is de patrones van de naaisters die de gewoonte hadden op haar feestdag naar de mis te gaan, "waar- onder ze St. Katrien om een man smeekten"⁴

December

1. Dees maent beghint met den Advent,
Duert dry weken oft daer ontrent.
Godt laet ons die wel nemen waer,
Om af (te) legghen ons schulden swaer.

2. Sinte Niclaes, den coopman rijck,
Wie is in handel sijns ghelijck?
Hij brengt de kinders goedt en ghelt,
Die in de caef de schoenen stelt.

3. Het vercken wordt te vet in 't kot;
'T moet door de vlesstandt in den pot,
Een sopken met de cnuyvingh goet,
Smaectt wel alsmer droogh cruijt in doet.

4. De sauciesen nu worden goedt,
Een pont in u savoyen doet,
En doet een vriendlijck aftken braen,
Een goey kan biers te klotren staen.

5. Dus leeft men door de neerstigheyt
In deught, in eer, in vreedsaemheyt,
Men eet, men drinckt gherustelyck,
Men dient, men danckt Godt dankbaerlyck.

6. Den leeghaert staeter op en siet,
Vol ramp, vol rois en vol verdriet,
Hy beclaeght deerlijck sijnen tijt
Maer blijft in d' armoe met verwijt.

7. Laet ons met groot oodmoedigheijt,
Gaen aenbidden sijn Majesteijt,
Die in den stal gheboren leijt,
Om alle sondaers saligheijt.

8. Looft, prijst en danckt Hem hooghlyc,
Die onderhoudt soo mildelijck,
Soo menigen boosen sondaer.
En ons verleen een nieuwe jaer.

Twelck ons magh zijn voorspoedelijck.
Al onse wercken deughdelijck
Ons hop' met liefde crachtelijck.
'T gheloove goedt en vastelijck.

'T lichaem sterck en bequamelijck
Om Godt te dienen meesterlijck,
Ons ziel suyver en geestelijck
Nu en hier namaels eeuwelijck.

1ste str.

Advent: de vierde zondag vóór Kerstmis, d.w.z. de zondag dichtst bij St.-Andries (30 nov.) begint de advent, de periode van *dry weken oft daer ontrent* waarin de kerk zich voorbereidt op Kerstmis. De liturgie van deze tijd legt de nadruk op boetvaardigheid en verlangen naar de komst van de Heer.

2de str.

H. Nicolaas (6 dec.): de volwassenen vereren hem als patroon van verscheidene soorten kooplui, oude-kleerkopers, graanhandelaars, merseniërs en winkeliers. Bovenal is hij natuurlijk de kindervriend. Wie zijn schoenen de avond te voren in de schoorsteen (de *caef*) stelt, vindt er 's anderendaags allerlei lekkers⁵.

3de str.

vleesstandt: vleeskuip, *cnuyvingh*: soepvlees (?), het woord is mij niet van elders bekend.

4de str.

afiken: bet. mij onbekend (het Hije-hs. heeft *hafkier*): wellicht corrupt voor *halfhuer*, halfuur; *klotren*: de gewone bet. is rammelen, wat in deze context niet past; de juiste bet. hier is onbekend.

6de str.

leeghaert: leegloper, luijaard; *rois*: het Hije-hs. heeft *ruijs*, rumoer, lawaai.

Deze maand besluit met een allusie op Kerstmis (*in den stal gheboren*) en een nieuwjaarswens.

Na de gebruikelijke acht strofen voor december volgen er als toemaatje en afronding twee strofen die in de *Almanak* en in het Hije-hs. sterk verschillen. In de *Almanak* gaat de nieuwjaarswens uit str. 8 nog door, waarna enkele morele beschouwingen volgen. In het Hije-hs. echter luiden de strofen als volgt:

Wat ist oock van ons leven hier,
Anders niet als een sterven schier,
Om eens te leven sonder endt,
In groote vreught oft swaer torment.

Laet ons dan, kinders, leven wel.
Om wel te sterven de doot fel,
Een beter leven is ons bereyt
't Welck duert tot in de eeuwigheijt.

W.L. BRAEKMAN

NOTEN

1. G. Celis, *Volksk. Kalender*, p. 292-294.
 2. *Idem*, p. 299-302 en A. Ver Elst, *Folkl. Tijdspiegel*, p. 287-298.
 3. G. Celis, *Volksk. Kalender*, p. 304.
 4. *Idem*, p. 307-308 en A. Ver Elst, *Folkl. Tijdspiegel*, p. 301-303.
 5. G. Celis, *Volksk. Kalender*, p. 317-320.
-

‘T GENTSCH SPANT DE KRUUNE

Aanvullingen en bedenkingen

“En ge keunt da spreke alle doage van de weke.” (aanvulling)

Natuurlijk weet ik wel dat in de titel “klappen schuunder “ (want volkser) Gents zou zijn dan “spreken” maar zeg nu zelf: als rijmende titel klinkt “spreken” hier toch beter. Dichterlijke vrijheid, weet je wel...

Dhr. Frans Saccasyn mailde mij het volgende rijmpje: tegen een kind dat “mee zijn tsjoeze ieveranst tegen gelupen es”, zegt men :

“Oesje mijn bollle!
Een stuk van mijn fiole,
Een stuk van mijn konijn,
‘t Zal morgen zondag zijn.”

Een variant op “Verbeke, de zondag gelijk in de weke” maar dan in vraagvorm, wordt ook toegepast op iemand die je tegenkomt en waarvan je niet gewoon bent hem opgekleet of “opgetsjenuiverd” te zien:

“Ja, menier Verbeke,...de zondag gelijk in de weke?”

Het volgende is wel geen uitdrukking maar een liedje. Het wordt gezongen als persiflage op de opera. Het stuk komt ook voor op de CD “Toreador, den opera es versmuurd” (Alora Music 912 024-2) uit 1994 van Koen Crucke & Guido Naessens” in “oh, yes den Engelsman” in de passage “‘t meisse van menier van Acken” (alhoewel in een lichtjes andere versie):

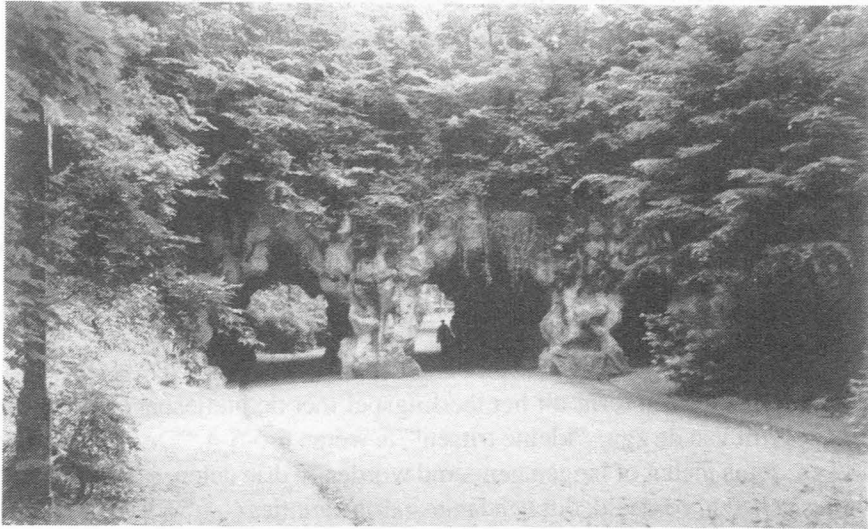
Sofietje die kost nie kakken,
‘t wildege nie zakken,
Ze namd een purgoasse in
En ze scheidt nog min.

De zondag ging zij noar de kirke,
Heur purgoasse begost te wirken,
Ze zong van och, Hiere, och, God,
Mijn broek die ligt vol prot.

Een volkse scabreuse variant zoals er ontelbare zijn, gemaakt door de habitués van ‘t kiekenskot. Niet zo direct een muzikale bijdrage om op chique gelegenheden te zingen, maar toch heel geestig.

"De drie goaten" in de Tweebruggenstraat.

"De drie goaten" in het Citadelpark.

Dhr. Guy De Martelaere zond mij in verband met de wekdagen nog een leuke Zuidafrikaanse uitdrukking in dezelfde weekendsfeer, die ik u niet wil onthouden:

“Jou saterdag is langer dan jou zondag”

Waarmee men daar bedoelt dat iemands onderrok uitsteekt.

“Keunde gj even goed klappen of dadde keunt tellen?” (aanvulling)

Lezer Jacques De Rycke kroop ook in de pen en vulde onze reeks aan met wat volgt:

- “k zitte (‘k rije) nuh uuk al op (mee) tram vijfje (dreie, viere, zesse, zevens,...)”, gezegd van en vijftiger (dertiger, veertiger, zestiger, zeventiger,...)

- “Tsjeef liep langst de stroate mee twee plus drie es vijfje.” Wordt gezegd van iemand die zwaar mankt. Zijn ene been is er twee lang, het andere drie. Het gescandeerd enkele malen herhalen van “twee plus drie es vijfje” geeft het manken weer.

- “t es famielde van ‘t zevenendertigste (vijventseventigste) knoopsgat”, zeer verre familie.

- “k goa da veur uh ne kier goan arrangeren aan honderd in d’ ure”, zeer vlug.

- “In de zeven weken moeste wulder iederen dag noar de vroegmisse” de periode van de ultieme voorbereiding van de Plechtige Communie.

- “Uit een virken vijf hespen snijen” : bedriegen.

- “Tentsje es gientsje” en “Ge keunt nie op ien bien stoan”: een consumptie is wel zeer weinig.

En, Gentenaars kunnen ook in ‘t Frans tellen:

- “z’ es op heuren trente-et-un”: syn.: “Op zijn elvendertig geklied zij. z’Hee heur koefferkliers aan”: de kleren die tussen de mottebollen in de koffer bewaard worden voor de communie, een trouw of een begrafenis. Hier: ze heeft haar beste kleren aan. (L.L.C., p. 1470)

- “soixante-neuf”: een term uit het teerlingspel met de pietjesbak: deze worp maakt deel uit van de zgn. “kleine tritsen”, te weten 6-6-5-4. “De rechtstaande schreven, soms meten of langen genoemd worden in drie delen, schreefkens of kleintjes geheten, verdeeld: dus een lange = drie kleintjes (—)” Bij soixante-neuf

mag men “twie schreefkes” vegen. (L.L.C. “Het Teerlingspel in Gent”, p. 9,10)

“Soixante-neuf” kan natuurlijk ook een sex-standje zijn...

- “t es nen trente-sous” : syn. “t es ne gruten eter, een eterke, nen balgvulder, ne smiebelirre, nen smirbalg, ne smirbuik, ne smirder, een smirpirre, ne smirpot, een smirvel, ne smirveugel, ne smirzak, ne smoefel, ne smoefelpot, ne sneukelirre, een sneukelnote, ne sneukelman, een sneukelmuile, een sneukelesse, ne sneukelpot, een sneukelkonte, ...”

Vroeger was een eetmaal van 30 stuivers (trente sous) een zeer groot maal. (L.L.C., p. 1470):

- “t Es doar de brieë viertiene” : daar wordt zeer rijkelijk geleeft. Dhr. De Rycke stelt dat hij niet zeker weet of deze uitdrukking echt Gents is maar hij heeft ze wel in Gent weten gebruiken.

- Wanneer de Gentenaar het heeft over “de drei goaten”, dan bedoelt hij de rots in het Citadelpark in de Louis Minarddreef of nog: de doorgang onder de huizen tussen het Graaf van Vlaanderenplein aan het Zuid en de Tweebruggenstraat (fig.), op zichzelf ook al een straatnaam met een getal net zoals “Halfweg, Eendrachtstraat, Tweebekenstraat, Tweebunderstraat, Tweegatenbrug, Tweekapellenstraat, Tweekerkenstraat, Dobbelslot, Jozef II-straat, Driekoningenstraat, Drieleienstraat, Driemasterstraat, Driepikkelstraat, Driezwaantjesstraat, Viergekrondenstraat, Vierhekkenstraat, Vierschaarlaan, Vierweegse, Vijfhoekstraat, Vijfwindgatenstraat, Zes septemberlaan, Zevenbladstraat, Elf julistraat, Elf novemberstraat, Twaalfapostelenstraat, Twaalfkameren en Zestiengemetten.

- “de drei Torekens” : de twee buitenste puntvormige torens en de middelste trapgevel: ‘t Rabot over de Lieve.

- “de drei sleutelkes”: de brouwerij op het einde van de Tichelrei aan het sleutelbrugsken aan de zijde van de Lange Steenstraat en de Grauwpoort.

- “Ja, een koppel (een poar) van twieë” wordt er al lachend gezegd. Een waarheid als een koe, “une vérité à La Palice”.

- “In de viertien billekes” : café (o.a. in het Patershol, maar er waren er zowat overal in het land) waar er zeven vrouwen (dochters) waren.

- “t es moar nen bakker (of een ander beroep) van dreië veur ne kluit” : syn: “van thalverdreië donker”: een zwak vakman.

- “De paster preekt uuk gien twie kiëren (leest uuk gien twie missen) veur ‘t zelfste geld” : ik herhaal het geen twee keren.

- “Hij es tusschen vier planken g’ eindigd” : in een doodskest.
- “Diene vent es uuk nogal ne zeventiën” (zeventeen): een kniesoor.
- “Hij voelt hem duust man stirk” : zeer sterk.
- “Me zijn mee ons getwiiën (- getwies), - gedreiën (- gedreis), - gevier(e)(s), - gevijve (- gevijs), - gezesse, - gezevene. Van af acht wordt het: “mee ons achte, - negene, - tiene, enz... noar de cinema geweest” : met twee, 3, 4, ... samen.

Volgend kinderliedje hoorde dhr. De Rycke nog op de speelplaats van de bewaarschool en dan nog meestal met een vrij zwaar Gents accent:

“Un, deux, trois, quatre, cinq, six, sept,
Violette, Violette.
sept huit, neuf,
madame Leboeuf.
dix, onze, douze,
madamme de kattedoeze.”

- “Lowie die zwiet” : alleen een Gentenaar kan dit zeggen voor Lodewijk XVIII (Louis dix-huit). In het Gents betekent het letterlijk: Louis die zweet.

Lezer Paul Mauquoy bezorgde ons de twee laatste aanwinsten:

- “Hij omthelw moar van tsoens tot den twaelve..”: syn: “Hij omthelw moar van vandoage tot morgen, hij hee een huufd (-een memore) gelijk een stromijne”: hij/zij kan nauwelijks iets onthouden, vergeet alles.
- “zeven cens-en-half” of 0,15 oude Belgische franken.

Ge weet ons weune veur nog van dat...

Eddy “den twiedekker” LEVIS

GENTSE MEMORIEDAGEN: 24-25-26-27 JUNI

24 Juni 1507

Egidius Boele wordt aangesteld als 60e Abt van de St-Baafsabdij.
Afkomstig van Dendermonde zou hij deze functie blijven uitoefenen tot aan zijn dood op 14 April 1517.
Hij werd begraven in de Abdijkerk.

24 Juni 1796

De genaamde Maria Van Passche die in een openbare plechigheid de “Overwinning” mocht uitbeelden, weigert het kleed terug te geven welke ze in de stoet droeg.
In de zitting van 24 Juni belast het stadsmagistraat de politiecommissaris Stassignon met de recuperatie van het kwestieus kleed welke “citoyenne Van Passche” wilde bewaren als eeuwig aandenken van hare vaderlandse gevoelens.

24 Juni 1798

Dood van Marie-Christine.
Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2001 - N° 4 - p. 238.

24 Juni 1814

John Quincy Adams, de leider van de Amerikaanse delegatie bij de vredesonderhandelingen met Engeland, komt hier aan om 4 uur in de namiddag en stapt af in het “Hôtel des Pays-Bas” op de Kouter.
Het is pas meer dan een half jaar later dat hij uit Gent zou vertrekken, namelijk op 26 Januari 1815.

24 Juni 1818

Aan de Universiteit wordt het eerste diploma van Doctor in de Geneeskunde uitgereikt aan Jozef Lieven Boddaert.
De 25-jarige Boddaert had een proefschrift verdedigd over Hepatitis.
Hij werd later Hoofdgeneesheer van de Bijloke.
Dood in 1866.

24 Juni 1836

Dood van Kanunnik Pierre Joseph Triest.
Zie ook “Ghendtsche Tydinghen” - 1996 - N° 4 - pp. 170-181.

24 Juni 1843

Opening van de eerste Gentse Feesten.

Op 18 Maart had de Gemeenteraad beslist jaarlijks gemeentefeesten in te richten.

In de 18e eeuw had iedere parochie haar eigen kermis die 14 dagen duurde. De serie werd geopend met de St-Baafskermis in Juli en besloten met de St-Jacobskermis in Oktober.

Jozef II had wel eens geprobeerd daar verandering in te brengen, maar dat was hem zeer slecht bekomen.

Onder de Fransen bestond het systeem van de patriotische feesten die verplicht waren, wat meteen alle plezier wegnam.

Na hun vertrek kwam geleidelijk het oud systeem weer in voege en iemand die alle kermissen wilde vieren had daarvoor ieder jaar 4 maanden nodig. Vandaar het besluit van de Gemeenteraad. De eerste Gentse Feesten werden een weergaloos succes. De Stad had overigens op geen cent gezien en de zaken groots opgevat. Duizenden mensen wilden getuigen zijn van de paardenkoersen, de wedstrijden, de bals, de volksspelen.

50.000 mensen verdrongen zich op de Coupure om getuige te zijn van het monstervuurwerk. Er werd gedanst in alle herbergen en op alle pleinen.

Dit eerste feest werd een dusdanig succes dat men er geen behoefte aan voelde veel aan het programma te veranderen. Vaste programmapunten werden de paardenkoersen, het vuurwerk, de diverse volksspelen, het volksbal op de Kouter en, bij het sluiten van de feesten, het concert van de kulderkens op de Koornmarkt.

Eén van de hoogtepunten was ongetwijfeld het bal op de Kouter. Daar veel werkmensen destijds nog klompen droegen werd dit bal bekend onder de naam "Kloefkesbal". Een festiviteit die duurde tot in de vroege morgenuren.

Tot in 1911 werd de Kouter verlicht door tussen de bomen opgehangen olielampjes.

Een toverachtig zicht, maar niet volledig zonder nadelen, want bij winderig weer moest gij er niet in verschieten een klets warme olie in uw nek te krijgen.

Wij laten nog even een volksdichter aan het woord in verband met de zwemfeesten:

"Er wordt gezwomme in de Leie..

En uuk daarbij veur het effect..

Draoge z' al majoos in zwarte zije..

Maor de clou die wordt er gezeid..

Zijn duikers naor vuile talluure..

Ze sprijngen er in 't waoter wit als krijt..

In komen d' er uit zuu zwart als mûure."

In de loop der jaren zijn de feesten sterk geëvolueerd. Aanvankelijk was het een feest voor de Gentenaars. Men trok naar de feesten en kon geen straat ver gaan of men kwam vrienden en kennissen tegen, iets wat de feestvreugde verhoogde. Vandaag wordt dit bijna een zeldzaamheid en men hoort meer andere talen en dialecten spreken dan Gents. Van de klassieke volksspelen is niets overgebleven en oudere Gentenaars zullen wellicht betreuren dat de traditionele Gentse Feesten uitgegroeid zijn tot "Feesten in Gent".

24 Juni 1846

Dood van Jan Frans Willems.

Zie "Ghendtsche Tydinghen" - 2003 - N° 5.

24 Juni 1862

Huwelijk van Auguste Kekulé met Stéphanie Drory.

Zie "Ghendtsche Tydinghen" - 1983 - N° 6 - p. 327.

25 Juni 1468

Aankomst te Sluis van de Engelse vloot met aan boord Margareta van York.

Zij zal op 3 Juli in het huwelijk treden met Karel de Stoute.

Zie ook "Ghendtsche Tydinghen" - 2000 - N° 4 - pp. 260-261.

25 Juni 1596

Intrede te Gent van Aartshertog Albrecht van Oostenrijk.

Op 11 Februari was hij benoemd geweest tot Gouverneur-Generaal der Nederlanden.

Hij trouwde met Isabella, de dochter van Filips II, op 18 April 1599.

Kardinaal sedert zijn 18 jaar en Bisschop van Toledo zonder ooit tot priester gewijd te zijn geweest.

Zijn militaire opleiding die bestuurd werd door Alva maakte van hem een goede generaal.

Geboren in 1559 stierf hij op 13 Juli 1621.

25 Juni 1776

Geboorte van Bernard De Pauw.

Hij was aanvankelijk bediende bij de firma Wwe Bauwens en Zonen.

Hij trouwde met de zuster van Lieven Bauwens Sophie.

Samen met zijn schoonbroer stichtte hij in 1804 een kaardenfabriek in het huis N° 10 in de Lange Violettenstraat. In 1954 werd daar trouwens een gedenkplaat aangebracht.

Hij werd Directeur van de fabriek van Lieven Bauwens in het gewezen klooster van de Chartreuzen.

Hij stichtte voor eigen rekening een bescheiden leerlooierij in de Vijfwindgatenstraat die vlug tot bloei kwam.

Hij was lid van de Vrijmetselaarsloge "La Félicité Bienfaisante".

Hij stierf op 27 April 1837.

25 Juni 1817

Benoeming van Baron de Keverberg de Cassel tot Gouverneur van Oost-Vlaanderen.

In 1818 trouwde hij in Brugge met Mary Lodge.

Het jonge koppel werd feestelijk in Gent ontvangen op 22 April 1818 en op 5 Mei werd hen een feestmaal aangeboden in de Troonzaal van het Stadhuis. Er waren 600 genodigden.

25 Juni 1827

De "Compagnie des messageries royales de Busso et Cie" verzekert voortaan het vervoer van personen van Amsterdam naar Parijs over Gent. De prijs voor de reis Gent-Parijs schommelt tussen 13 en 24 fr.

25 Juni 1961

Onthulling in het Bijlokehofje van een monument ter nagedachtenis van Kanunnik Triest.

25 Juni 1970

Dood in de Bijloke van Sidonie Van Larebeke.

Sidonie Van Larebeke? Wie mag dat wel zijn? Wel, niet meer of niet minder dan Hélène Maréchal.

Ze werd geboren te St-Amandsberg op St-Sylvester van het jaar 1893 als dochter van een borstelmaker en van een "achterwaorsterigge", anders gezegd voor niet-Gentenaars: een vroedvrouw. Was het wegens een soort beroepsmisvorming van haar moeder -wij weten het niet- maar zij kwam uit een gezin van 16 kinderen. Van jongsaf was haar droom: toneelspeelster worden. Dit verlangen kon niet rekenen op bijster veel sympathie vanwege Moeder Van Larebeke die categoriek verklaarde: "Al wie op het theater terechtkomt deugt niet."

Maar ja, hou maar een jong meisje tegen dat weet wat ze wil. Op haar 15e speelt ze in een kindertroep allerlei sprookjes, maar één jaar later belandt ze reeds in de hogere afdeling en "Klein Duimpje" en "Roodkapje" worden vervangen door "De Familie Klepkens" en "Aangebrande Hutsepot".

Gedurende de Eerste Wereldoorlog wordt ze opgemerkt door de Gentse revue-schrijver Jules Baert en ze mag optreden in de "Minard". Enkele jaren na de oorlog gaat ze zich aanbieden bij Henri Van Daele. Deze bekeek haar eens en zei: "Awèl, ge ziet er precies gien kalle uit, 'k zal ne kîer mee eu probeere." Als lid van de troep moest haar naam natuurlijk op de affiches komen en Henri vroeg haar hoe zij heette: Sidonie Van Larebeke! Henri viel bijna van zijne stoel en zei: "Maor, mijn braof schaop, mee ezuu ne naome op mijn affich', zallek nûunt 'nen meins in mijn zaole hèn."

Beiden zochten een goedklinkende Franse naam en na korte tijd kwam "Hélène Maréchal" uit de bus.

Van Daele had een gelukkige keuze gedaan, ze werd een van de hoofdfiguren van zijn troep en oude Gentenaars zullen met veel plezier aan haar terugdenken als "Iefer Spiekaort" uit "Toone hee 't miljoen", de dove "Iefer Citroen" uit "Ne Vieze Apotheker", "Zénobie van Bachte de Kupe" uit "Villa Patat" en zo veel anderen meer.

Gedurende de Tweede Wereldoorlog trad zij op bij Romain Deconinck in stukken zoals "Past op de Velodieven" en "Zeg hedde gij uuk al petaoters?"

Een van haar typische karaktertrekken mogen wij niet vergeten, namelijk haar veelvuldig en onbaatzuchtig optreden voor de armen, de wezen, de zieken, ook lang na het afsluiten van haar 40-jarige toneelcarrière. Hoeveel plezier heeft zij niet gebracht in de ziekenzalen van het Vlaamse land?

Aan de gevel van het huisje dat zij bewoonde in het oud-Begijnhof werd -zeer verdiend- een gedenkplaat aangebracht.

Ze werd gecremeerd in Ukkel op 30 Juni en haar as werd verspreid te Velsen in Holland.

26 Juni 1427

Paus Martinus V keurt de oprichting goed van een klooster van St-Clara in Gent.

26 Juni 1784

Jozef II verbiedt het begraven in de kerken en op de er rondliggende kerkhoven.

Dit gebeurde uit hygiënische overwegingen. Hij deed 3 kerkhoven aanleggen bij de stadspoorten: aan de Heuvelpoort (bestaat nog), aan de Dampoort (nu verdwenen) en aan de Brugse Poort, eveneens verdwenen bij de aanleg van de De Smetstraat.

26 Juni 1794

De Fransen onder de leiding van Generaal Jourdan winnen de Slag van Fleurus. Daarmee waren wij vertrokken voor de 2e Franse bezetting.

26 Juni 1794

De schatten van het Gulden Vlies worden overgebracht naar Wenen. Zij berusten er nu nog in de "Schatzkammer".

De Orde van het Gulden Vlies werd gesticht te Brugge door Filips de Goede ter gelegenheid van zijn huwelijk met Isabella van Portugal. Dit gebeurde in 1430.

Het hoofddoel van de Orde was de verering van God en de verdediging van de christelijke godsdienst. Daaraan herinnert het grafschrift van de hertog te Dijon: "Pour maintenir l' Eglise qui est de Dieu maison J'ai mis sur le noble Ordre qu' on nomme la Toison."

De Orde kwam in Kapittel bijeen wanneer de Bourgondische hertog wereldbekendheid wilde geven aan diegenen die hij als de waardigste, de moedigste en de meest toegewijde onderscheidde. Dit ging gepaard met feestelijkheden en ceremonieën, godsdienstplechtigheden en tournooien, met vriendschappelijke ontmoetingen en politieke bijeenkomsten.

Het eerste kapittel van de Orde ging door te Rijsel op 22 November 1431. Hij benoemde er de eerste 24 ridders. Op die bijeenkomst werden de 66 artikels van de statuten afgekondigd. Artikel 1 bepaalde het aantal ridders dat beperkt was tot 31.

Keizer Karel maakte er 51 van en Filips II, 61.

Van deze kapittels werden er 2 in Gent gehouden: het 7e gehouden door Filips de Goede in 1445 en het 23e gehouden door Filips II in 1559.

Zie ook: "Ghendtsche Tydinghen" - 1990 - N°3 - pp. 147-149 en N°4 - pp. 182-193 en 1997 - N°5 - pp. 242-251.

26 Juni 1848

Inhuldiging van het mausoleum van Jan Frans Willems op het Campo Santo.

26 Juni 1852

Het beeld van Willem Geefs (de zogenaamde Maagd van Gent) wordt geplaatst op het fronton van de Zuidstatie.

Na de afbraak van het station in 1931 kwam het beeld terecht in de lokalen van de Stadsreinigingsdienst op de St-Lievenslaan. Wanneer deze dienst verhuisde naar de Staakskensstraat in 1952 werd het beeld overgebracht naar de kelders van het Floraliapaleis.

Het is onwaarschijnlijk dat dit beeld de Maagd van Gent zou voorstellen. Wellicht is het de voorstelling van "La Belgique".

26 Juni 1865

Door de studenten wordt aan Professor Burggraeve zijn borstbeeld overhandigd.

Het werd gemaakt door Antoon Van Eenaeme.

's Avonds brachten de studenten een serenade aan hun hoogleraar. Voorafgegaan door de muziek van de "Verenigde Artiesten", stapten zij op per 2; omringd door een rij commissionarissen die een 100-tal fakkels droegen.

Waarom die hulde aan Professor Burggraeve?

Het was zo maar niet omdat hij 63 jaar geworden was, maar wegens zijn grote verdienste op medisch en sociaal gebied. Deze geneesheer-chirurg was ook stadsgeneesheer. De dagelijkse confrontatie met het arbeidersleed in het Bijlokehospitaal zette er hem toe aan een kruistocht te beginnen voor een gezonde stad.

Een groot deel van de arbeidersklasse leefde in overbevolkte krotwoningen in de talrijke beluiken. In die tijd waren ongeveer een kwart van de Gentse woningen gelegen in beluiken. Het verband tussen de ongelooflijk onhygiënische leefomstandigheden en de steeds terugkerende epidemieën was voor iedereen duidelijk die niet het hoofd wenste af te wenden van de realiteit.

Dit vaststellen is goed, maar proberen er iets aan te doen is nog veel beter. En dat deed Professor Burggraeve. In 1866 stelde hij een globaal saneringsplan op: "Projet d' assainissement et d' embelissement de la ville de Gand". Hij ontwierp brede assen en pleinen in die wijken die het ergst getroffen waren door de beluikenconcentratie, zoals Batavia, Overschelde en het Meerhem. Hij wilde de verstikkende steegjes (waar wij nu nog nauwelijks een idee van hebben) oentrekken en voorzien van licht en lucht. Maar het stadsbestuur was niet bijzonder geïnteresseerd in zijn plannen en het zou nog een 20-tal jaren duren vooraleer men begon met een saneringspolitiek.

Heel zijn leven heeft Burggraeve geijverd voor de verbetering van het lot der arbeiders en de allereerste sociale bouwmaatschappij kwam er in Gent op zijn initiatief in 1851.

Op medisch gebied publiceerde hij talrijke werken, o.a. over Vesalius in 1841, Guislain in 1867, Jenner in 1875, Hippocrates in 1881.

Vanaf 1858 tot 1881 was hij gemeenteraadslid.

Professor Burggraeve woonde op de Ajuinlei en het is misschien het vermelden waard dat hij aanwezig was toen in 1839 de allereerste foto van een Gents stadsgezicht gemaakt werd, namelijk een zicht op de Predikherenlei, genomen vanuit het huis van een van zijn burens.

Professor Adolphe Burggraeve die hier geboren werd op 8 Oktober 1806 overleed op 96-jarige leeftijd op 10 Januari 1902. Waaruit nogmaals blijkt dat men niet doodgaat van te werken.

26 Juni 1931

Dood van de Gentse blinde componiste Irène Fuerison.
Zie "Ghendtsche Tydinghen" - 2000 - N°1 - pp. 38-41.

26 Juni 1974

Dood van de kunstschilder Evarist De Buck.

Hij werd geboren te St-Amandsberg op 2 Januari 1892.

Hij studeerde aan de Academie onder George Minne, Jean Delvin, Jules Van Biesbroeck Sr. en Constant Montald.

Gedurende de Eerste Wereldoorlog ging hij in Latem wonen, maar na de oorlog kwam hij zich vestigen in de H. Hartstraat in St-Amandsberg. In 1927 keerde hij definitief terug naar Latem.

27 Juni 824

Dirk, Bisschop van Kamerijk en Eginhard, Abt van de St-Baafsabdij ontgraven het gebeente van St-Lieven en leggen het in een relikwiekast.

27 Juni 1580

Adriaan Damman, Rector van de Calvinistische Universiteit, zit de openingsplechtigheid voor van de nieuwe Universiteit in het nieuw auditorium van het Predikherenklooster.

27 Juni 1681

Marcus ab Aviano zegent duizenden mensen die toegestroomd zijn op de Vrijdagmarkt.

Deze Italiaanse Capucijn en wonderdoener werd geboren in 1631 nabij Venetië. Hij stond bekend als een buitengewone prediker en hij moet zeker in de gratie van zijn oversten gestaan hebben, want Paus Innocentius XI verleende hem de toestemming om in zijn naam de apostolische zegen te geven.

Waar d' Aviano ook verscheen, Duitsland, Zwitserland, Italië, overal lokte zijn aanwezigheid massa's volk. Maar een recordtoeloop werd genoteerd in Gent. Een kroniekschrijver uit die tijd noteerde: "'t Is tegenwoordigh eenen man inde vijftigh jaren, zeer minnelyck in zijn wezen, staende altydt met neergeslagen oogen ende een verheven herte tot Godt."

Met zijn kalen schedel en zijn weelderigen baard was het een figuur die tot de verbeelding sprak van dezen -en zij vormden een grote meerderheid- die geloofden dat hij mirakelen kon verrichten.

Hij was afgestapt in het Capucijnenklooster waar men de ingangspoort had

moeten versterken om de menigte op afstand te houden. Alle kerken van de stad bleven dag en nacht open, de winkels waren gesloten en niemand trok naar zijn werk. Het grappige was dat de pater zich slechts in het Italiaans kon uitdrukken en dat niemand een woord verstond van zijn preek.

Toen hij een laatste maal op de Vrijdagmarkt verscheen om zijn zegen te geven - iets waar hij zeer kwistig mee omsprong- verdrong zich een enorme menigte rond het verhoog dat men speciaal opgetimmerd had.

“Volcke als noch oyt te voren was verschenen”. Een groot stuk Vlaanderen was trouwens naar Gent afgezakt. Onder de hysterische massa bevonden zich zieken op hun bed, mensen die zich voortsleepten op krukken, kermende vrouwen. Na de zegening kwamen genezen zieken 133 krukken, 40 breukbanden en tal van andere voorwerpen naar het Capucijnenklooster brengen.

Sceptici -die bestonden toen ook reeds- namen die krukkentheorie met een korreltje zout, want vuile tongen hebben altijd bestaan, “een kettersche pen, jae stouter in het drucken, lacht en ghevet uyt dat de verlaten krukken tot een groot oncost syn, want die weer quamen thuys, mosten nieuwe koopen.”

Er werd gezegd dat 40.000 tot 50.000 mensen kwamen luisteren in de St-Baafskerk.

Sommigen citeerden zelfs het cijfer 80.000, maar dat is natuurlijk schromelijk overdreven, want zo veel mensen krijgt men niet in onze kathedraal. Vraag het maar eens aan de organisatoren van het Festival van Vlaanderen, zij hebben het ook eens geprobeerd, maar het ging niet.

Marcus ab Aviano overleed te Wenen op 13 Augustus 1699.

27 Juni 1774

Geboorte te Gent van Jan-Frans de Laval.

Hij was gedurende 35 jaar letterzetter en zou dit waarschijnlijk nog langer gebleven zijn ware het niet dat hij zijn werkzaamheden moest stoppen omdat hij blind werd.

Hij had een zeer grote interesse voor de geschiedenis van zijn geboortestad en hij hield zich gedurende vele jaren bezig met het afschrijven van oude documenten en kronieken over Gent. In 1814 was hij stadsbibliothecaris en in 1818 werd hij onderbibliothecaris aan de Universiteitsbibliotheek. In deze bibliotheek wordt nog een manuscript van hem bewaard, getiteld “Dag-aenteekeninge of kronijcke van het voorgevallene binnen de stad Gend van 1 November 1813 tot 24 Maart 1820”.

Dit verslag van een ooggetuige in een periode dat ons land regimewisselingen onderging is nog altijd interessant materiaal voor vorsers.

Het was op zijn initiatief dat de letterzetters, drukkers en boekbinders in 1806 een onderstandskas stichtten, genaamd “De Borze”.

Zie daarover “Ghendtsche Tydinghen” - 2001 - N°3 - pp. 177-178.

27 Juni 1810

Bij Keizerlijk decreet wordt de stad Gent in bezit gesteld van een aantal gebouwen als het militair hospitaal, het klooster van Ste-Agnete, een deel van het Jezuïetenklooster in de Volderstraat en van de St-Pietersabdij.

27 Juni 1847

Vlaams-Duits zangfestival. Ook nog op 28 Juni.

Deze federatie werd gesticht onder impuls van de Melomanen.

De eerste manifestatie vond plaats in Brussel in 1845.

In 1846 was er een groot zangfeest in Keulen. Prudens Van Duyse en Hendrik Conscience waren aanwezig.

Een jaar later was het de beurt aan Gent. De manifestatie ging door in de "Salle des Pas Perdus" van het Paleis van Justitie onder voorzitterschap van Prudens Van Duyse.

Namen er aan deel: 41 Duitse zangverenigingen met 529 uitvoerders en 50 Vlaamse en Waalse maatschappijen met 950 uitvoerders.

Eén der aanwezigen was de Duitse componist Ludwig Spohr.

27 Juni 1847

Opening van de "Minard" met "Brigitta", een zangspel van Van Peene en Miry. Opvoerders: Broedermin en Taelijver. Onder daverend gejuich werden Van Peene en Miry voor het voetlicht geroepen. Zij vormden met Minard zèlf de helden van deze belangrijke avond.

In 1848 vervoegden de "Fonteinisten" de nieuwe schouwburg. Als 3e belangrijk Vlaams gezelschap zien wij in 1865 het "Nationaal Toneel van Oost-Vlaanderen" optreden.

De "Minard" herbergde niet alleen Vlaamse gezelschappen, ook talrijke Franstalige groepen kwamen er voorstellingen geven.

In 1905 werd het gas vervangen door elektriciteit, er kwam centrale verwarming, een ijzeren gordijn en een blusinstallatie. De zaal beschikte vroeger over een afzonderlijke ingang voor de goedkoopste plaatsen.

De zaal werd in 1901 hernieuwd volgens plans van Jules Ledoux.

De zaal werd in 1989 aangekocht door de Stad en dat was geen goede zaak want een zogenaamde "restauratie" vernielde het intiem karakter van deze "bonbonnière".

27 Juni 1948

Onthulling van het standbeeld van Eedje Anseele.

Gustaaf De Muynck (1893-1982)

27 Juni 1982

Dood van Gust De Muynck. Hij werd geboren in 1893 in de Groendreef als zoon van een kolenhandelaar.

Met zijn broer Lievin volgde hij turnlessen in het "Geluk in 't Werk".

Zijn ouders verhuisden naar de Lammerstraat waar ze een viswinkel openden. Hij en zijn broer voelden zich meer aangetrokken door het circusleven. Hij trad voor de eerste maal op toen hij 16 jaar was.

Na 1918 stichtte hij met zijn broer een eigen circus.

Hij was Directeur van de "Nieuwe Circ" van 1935 tot 1939.

Op 10 Mei 1940 stond zijn circus op de Markt te Lokeren toen het getroffen werd door een Duitse lucht-aanval.

In 1944 gingen de broers uiteen, maar hij herpakte zich na de oorlog. Hij bracht 52 jaar door in het circusleven, maar in 1961 ging hij failliet.

27 Juni 1997

Onthulling van het standbeeld van Romain Deconinck.

Hugo COLLUMBIEN

Puzzel 2003

Amaai, ne kwies, niets aan de hand zou men zeggen. Door die indices op G.T. het werk van De Potter, dat E-mailgedoe, enz. is dat geen gemakkelijke opgave meer. Met de druk van de redacteur dat de puzzel tegen een bepaalde tijd moet klaar zijn, wordt dit een echt slavenwerk. Ik draag de puzzel van dit jaar dan ook op aan een Gentse slavendrijver. Het hoofdpersonage die we deze keer zoeken, was goed begonnen. Als kind ging hij braaf naar school bij de paterkens in de Volderstraat. Later werd hij slavenkapitein over een negercargó van Nantes en Rochelse rederijen (1763-1775). In Cabina laadde hij het Afrikaanse zwarte ivoor op en verkocht de negerkens in Cap-Français op de Antillen. Met dat geld kocht hij koloniale waren voor Europa. En als beloning werd deze later genaturaliseerde Franse slavenkapitein en kaper, die trouwens ook nog schatrijk was, in de adelstand verheven. We zoeken de familienaam van deze beruchte Gentenaar, die vals beschuldigd van terreur overleed in 1793 te Nantes.

1) Alhoewel we reeds onze hoofdvraag hebben, voelen we nog steeds die druk. Gentenaars kennen dit gevoel reeds veel langer. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de oudst bekende Belgische drukker, de leraar van Dirk Martens, een Gentenaar was. Van zijn voornaam vragen we de vierde letter.

2) Als ik zou kunnen, zou ik zo wegvluchten om te ontsnappen aan de stress van deze kwies. Ik zou dan ook eerst bij de cartograaf gaan die de oudst bewaarde kaart van Vlaanderen (1538) vervaardigde. Van zijn voornaam wens ik de tweede letter te kennen.

3) Tijdens mijn vlucht zou ik aan de Arteveldestad herinnerd worden. Tal van kunstwerken uit Gent ontmoet ik elders, zoals in Antwerpen die mooie calvarie uit de verzameling van de Gentse professor Jan Van Rotterdam. Dit schilderij werd eertijds beschouwd als het eerste schilderij van een Italiaans kunstenaar (+ 1479) dat met olieverf (lees: olieglacis) geschilderd werd. Het werd vervaardigd nadat de auteur ervan, van wie wij de eerste letter van zijn voornaam vragen, een bezoek had gebracht aan het atelier van Van Eyck. Het plezante is dat deze kunstenaar nooit in onze streken vertoefd heeft!

4) Het museum te Brussel bewaard tal van schilderijen die afkomstig zijn uit het huis van Saceghem, o.a een jachttafereel van een Nederlandse meester (+ 1668). Kent u de negende letter van de auteur zijn familienaam?

5) Ook in het buitenland vertoeven talrijke kunstwerken van Gentse origine. Het museum te Boedapest bewaart uit de verzameling van Jean Baptist Dubois een prachtig landschap met een voorname familie en een burcht, die door

Descamps nog in Gent werd bewonderd. Opnieuw vragen we de derde letter van de voornaam van deze auteur (+ 1690).

6) Sommige landen vergaten onze kunstwerken weer te geven. Een duidelijk voorbeeld hiervan is Frankrijk. Het Rijks museum bewaart een H.Maria-Magdalena in Vervoering uit de Gentse Minderbroederkerk van een beroemd kunstenaar, van wie we de vijfde letter van zijn familienaam graag lezen.

7) Toch zou ik niet graag in de voetsporen treden van deze Gentse edelman die vanuit Palestina (1481) ook nog een deel van Azië en Noord-Afrika bezocht. In 1936 werd zijn reisverslag herwerkt en uitgegeven onder de titel "Voyage naar den Lande van Belofte". Van deze reiziger vragen we de laatste letter van zijn familienaam.

8) Onze eigen stad is ook mooi en dat wist reeds de latere president van de Verenigde Staten toen hij in 1814 in de Arteveldestad verbleef. Kent U ook de laatste letter van zijn familienaam?

9) Onze stad is eigenlijk zeer mooi, maar we zien het nog amper omdat we er alle dagen mee geconfronteerd worden. Onlangs nog vestigde zich een wereldberoemd Amerikaans kunstenaar (° 1945) zich hier in onze stede. Deze mijnheer definieerde zijn conceptueel werk als een analytisch onderzoek naar de grondslagen van het begrip kunst. Zijn onderzoekingen werden gepubliceerd in Art-Language. We vragen niet alle letters van deze conceptueel enkel de vijfde van zijn familienaam is voldoende.

10) Nu dat mijne kwies bijna afgelopen is, ben ik blij en ga ik een liedje zingen. Natuurlijk van Gentenaars. Deze wonnen in 1965 de derde plaats van de Ontdek-de-sterwedstrijd. Zij brengen (het zijn Gentenaars!) protestsongs. We vragen naar de achternaam van het vrouwelijk lid en meer bepaald de derde letter ervan.

Nu dat U alle letterkens (of een deel er van) gevonden hebt, stuurt u de antwoorden en ook de gezochte slavendrijver vóór 1 januari 2004 op naar het weluidende redactieadres: Lijnmolenstraat 149, 9040 Gent.

Verder wens ik U een fijn en gezellig eindejaar en tot de volgende keer.

De QUIZMASTER

BESCHERMLEDEN 2003

Edmond Cocquyt (130,00)
Piet Van Eeckhout (125,00)
Prof. Dr. Guy Schrans (100,00)
Michel Kalmar (100,00)
Jacques Vermeulen (50,00)
Philippe Hebbelynck (50,00)
Jean Walraedt (50,00)
Willy Van Mossevelde (50,00)
Guy Versmessen (50,00)
Pierre Plum (40,00)
André De Somville (40,00)
Eric Van de Putte (40,00)
Dr. Roland Marlier (37,18)
Jacqueline De Reuse (35,00)
Dr. Hubert Van Hoorde (30,00)
Freddy Van Vlaenderen (30,00)
Maria Verdonck (30,00)
Michel Noppe (30,00)
Huguette Mast (30,00)
Sylvester Serlippens (25,15)
Willy Steyaert
Dr. André Maenhout
Gaston Poelman
Cecile Nevejans
Roger Dekeyser
Maria Van Quickelberge
André Van Wynsberghe
Bernard Hebbelynck
Paul Hebbelynck
Prof. em. Dr. Kamiel Van Acker
Jean-Pierre Boone
Paul Mauquoy
Philippe Proost
Mw Baete-Raman D.
Leon Martens
Adolf Bucqué
Pierre Uytterhaegen
Prof. Dr. Eric Van de Velde
Guy Beyaert

Franciscus Simons
André Depoorter
Edgard Praet
Herman Delaunois
Jean Peeters
Fernand Verheggen
Cesar Block
Jean Steenbrugge
Ir. A. J. Impens
Luc Glibert
Jan De Vleesschouwer
Dr. Philippe Verjans
Katia De Geyter
Guy Baert
Louis Comhaire
Michel Driège
André Mortier
John Van Schil
Bernard Claeys
Jean Broekaert
Frank Meert
Marc Coucke
Hilde De Grez
Jean-Paul Marchal
Dr. Noël Goossens
Marcel Van Lancker
Joseph Roosen
André De Cuyper
Marc Claeys
Bernard Cruyt
Guido Van Renterghem
Alice Dynoodt
Christian Scheiris
Jérôme Moortgat
Freddy Durinck
Nicole Verschoore
André Pernot
Jean Bertrand
Louis Daens

Z.E.H. André Thoonen
Willy De Vogelaere
Dr. Guido Demeulenaere
P. Roovers
Mw Van der Stock-De Blauwe M.
Eugène Vanderstraeten
Rudy Vanhollebeke
Pierre Hebbelynck
Felix Waldack
Albert Ylen

Lucien Detemmerman
Jacques Huys
Marc Waermoes
Julia Van Gheluwe
Robert De Kezel
Mw Morraye-Verstrynghe A.
Tony Claeys
Peter Sorgeloose
Philippe Kluyskens

STEUNENDE LEDEN 2003

Pâtisserie Bloch (24,79)
Walter Abbenbroek (24,79)
Mw Van Dijk-Vanhooren (20,00)
Lucien Vermaele (20,00)
Fernand De Rockere (20,00)
Regine De Ruyck (20,00)
Dr. Adhémar De Wulf (20,00)
Mathilde Maerten (20,00)
Daniël Verbesssem (20,00)
Didier Eechaudt (20,00)
Ir. Gustave Veeckman (20,00)
Paul Van de Voorde (20,00)
Daniël Van Ryssel (20,00)
Jean Libbrecht (20,00)
Marcel Vanhinsberg (20,00)
Gustaaf Nicaese (20,00)
Philippe Willemot (20,00)
Jean-Paul Leyseele (20,00)
Jacques Lataer (20,00)
Yves Brasseur (20,00)
Bert Destoop (20,00)
R. Van Herwegen (20,00)
Jan Sorgeloose (20,00)
Diane Sarteel (19,83)
Stefaan Van Schoor (18,59)
Guy Kint (18,00)
Antoine Van Goethem (18,00)

R. Steyaert (18,00)
Leon Friant (18,00)
Marie-Jeanne De Smet (17,50)
Louis Devlo
Etienne Verschraegen
Jean-Pierre Quinteyn
Z.E.H. Mertens
Guy Namurois
Walter Vlerick
Jean-Paul Rooms
Paul Anthonis
Prof. Dr. Herman Balthazar
Mw Verschoore-Sevens L.
Dr. Marc Hooghe
Jacques Lavrillé
Paul De Coninck
Richard Verlinden
Georges Thysbaert
Mw Piton-Van Geluwe E.
Laurent Claeys
Xavier De Schryver
Frank Tfelt
Laurent Balcaen
Roger Spilthoorn
Monique Schrans
Eric Schellinck
Roger Van Bockstaele

Alfred Roose
Jan Koninckx
Maurice Raes
Dr. Lodewijk De Vos
Georges Neslany
Richard Caese
André Leys
Antoon de Schryver
Mw Steels-De Visschere M.
Mw Keppens-Dentandt M.-J.
Herwig De Munnynck
Fernand Goethals
Jacques Thissen
Emiel Rombaut
Gaston Fortie
Wim De Bock
Erik De Moor
Alfons Gistelynck
H. Meuleman
Luc Devriese
Raf van den Abeele
Gilbert Gasseé
Raphaël Van Wassenhove
Laurent Van Bossele
René Parasio
Frank Vanhyfte
Jacques Van de Calseyde
Dr. Carlos Metdepenninghen
Jaime Jurdan
Mw Van Beveren-Oosterlinck J.
Wilfried Pieters
Gustaaf D'hondt
Jean Bertrand
Jean-Pierre Laute
Danny Dobbelaere
Paul Eeckhout
Willy De Smet
Walter Claeys
Marcel Leeman
Maurice Geirnaert
Pieter Spanoghe
Emile Genbrugge

Jean Dhaene
Karel Ossieur
Adolf Delantsheere
Frank Olof Ödberg
Michel Voortman
Diane Van Lierde
Charles Dewulf
Adriaan Boone
Carlos Fassin
Eugène Uytterhaeghe
Mw Vancraeynest-Mulert
Robert De Rudder
Raoul Buysse
Jacques Brun
Robert Lybaert
Anne Cocriamont
André Rottiers
Luc Moortgat
Roland Wissaert
Maurice De Bruyne
Guy Bruyneel
Prof. Dr. André Kint
Jacques Hebbelynck
Ginette Desmet
Guy Himschoot
Roland Van Damme
Erwin Penning
Gaston De Smet
Jeanine De Feyter
Henri Hauspy
Mw Albert de Meulemeester
Dr. Charles Annez
Oscar Van Mol
Mw Broekaert-Blondeel R.
Jan Zwaenepoel
Joris De Schepper
André Verbrugghen
Eddie Van Haverbeke
Leon Lemaitre
Christiane Van der Meulen
Dr. Honoré Wyffels

Pierre Geernaert
Gilbert Lodrigo
Erik Vandenbroele
Dr. Daniël Sabbe
Mw Chauvin-Meganck C.
Serge Pauwels
E. Vanderstraeten
Georges Casteleyn
Hendrik Carpentier
Anita De Hondt
Serge Tollenaere
Francine Verloove
Jean-Pierre Roose
Pierre Vanderhaeghen
J.M. De Wulf
Mw Wauters-D'haen E.
Maria Van Beylen
André De Schepper
Dr. Thierry Goetghebuer
Marie-Thérèse Desmul
Marc De Munnynck
Michel Peirtsegaele
Jules Duvivier
Guy De Maertelaere
Marcel Cambier
Mw Luc De Coster
Joseph Joos
Valerie Godu
André Raman
Leon Trivier
D. D'hont
Marc Ryckaert
Lucien Casteels
Françoise Van de Vyvere
Marcel De Bleecker
John Van Hulle
Leon Deproost
Dr. Roland Heughebaert
Willy Van Trappen
Hugo Dewaele
Jean Delva

Georgette Coucke
Marc Rummens
Jacques Lievens
Carlos Robaey
André Michiels
Willy Diegenant
Prof. em. Dr. Alexander Evrard
Alain Malschaert
Jean Jacques
Etienne Hublau
Ignace Branquar
Jacques De Braekeleir
Louis Van de Vyvere
Norbert Verhasselt
André Buysse
Beatrijs Ediers
André Van den Boogaerde
Roger Versteede
Jeanine Lehardy
Pierre Eeckman
Leon Lippens
Prof. Dr. Eric Lacroix
Monique De Rudder
Huguette Taymans
Freddy Hoste
Albert Braekman
Laurent De Schuyter
A. Muraceov
Mw Hublé-Vankenhove N.
Mw Cerulus-Van Gaever M.
Luc De Broe
Roger Moreau
Pierre Bruyneel
Z.E.H. Dirk De Backer
Guy Coryn
Prof. Dr. Gontran Ervynck
Robert Verspeeten
Robert Devreese
Guy Decarnière
Marguerite Wustefeld
Dr. J. Torrekens

André Van de Boogaerde
Eric De Buck
Patrick Lybaert
René Rodriques
Lucien Ongena
Joseph Buysse
Jacqueline Podevyn
Gilbert Delaruelle
Jean-Claude Martiny
Georges De Vreese
Freddy Van der Stichel
Willy Terryn
Yvan Fonteyn
Mw De Wispelaere-Van Hauwaert K.
Piet Vlieghe
Roland Van Damme
Roland Van Bocxstaele
Mw Dilewyns-Acke L.
Firmin Andries
Gilbert Claeys

Dirk Jurrjens
Christian Puttevils
André De Mulder
Gilbert Verheggen
Marc Van Hauwermeiren
André Scheire
Jean-Marie Marchand
Charles Pierre
Jacques Carels
Dr. Philippe Gombault
Lea Van Leuven
Mw De Buck-Muller Y.
Robert Van Bocxstaele
Luc Lekens
Dr. Jacques Huyghebaert
Ferdinand Handovsky
Victor Antheunis
Pierre Vandersmissen
Patrick Rombaut
Paula D'haen

STEUNFONDS 2003

15,00 - Mw Sleyter-Velghe D.

12,50 - Collumbien H.

4,87 - Roels Chr.

3,00 - Mw Halsberghe-Coutteel S. - Mw Beyz M. - Jurrjens D. - de Meyere J.A.L.

2,37 - Vermeulen E.J.

2,50 - Peeters D. - Blanckaert P. - Wulffaert F. - Van Bignoot Ch.

2,00 - Hellinck A. - Van Quaquebeke F. - Z.E.H. De Jaeger J.

1,00 - Elderweirt L.

0,75 - Joos R.

Toelage provincie 2001: 721,73

Toelage Vlaamse Gemeenschap 2002: 1100,00

EEN GENTSE CONVERSATIE VAN CA. 1900 DOOR JAN BOUCHERIJ

Jan Emile Boucherij is een van die geboren en getogen Gentenaars uit de tweede helft van de negentiende eeuw (1846-1911) die, hoe bekend ze ook in hun eigen tijd zijn geweest, nu zogoed als geheel in de vergetelheid zijn geraakt ¹. Deze zoon van een meester-kuiper had zich in zijn geboortestad al vlug als een jong en Vlaamsgezind onderwijzer laten opmerken en dit op een manier die hem onvermijdelijk in aanvaring moest brengen met zijn oversten van het stadhuis.

In 1863 werd hij ingeschreven als leerling aan de rijksnormaalschool in de Arteveldestad. Hij behaalde er zijn onderwijzersdiploma en werd in 1868

benoemd aan een betalende stadsschool.

Onder invloed van zijn leraar pedagogiek en van J.M. Dautzenberg, de stichter van het opvoedkundig tijdschrift *De Toekomst*, evolueerde de jonge Boucherij al vlug tot een militante Vlaamsgezinde voorvechter. Zijn artikels in dit tijdschrift tegen de pedagogisch totaal onverantwoorde Fransdolheid van het toenmalig liberaal stadsbestuur, dat voor alle onderricht in de stadsscholen aan Vlaamse kinderen het Frans als voertaal oplegde, brachten hem in conflict met de schepenen van onderwijs A. Wagener, die ook de rechterhand was van F. Laurent, zelf ook medeverantwoordelijk voor deze toestand. Jan Boucherij kreeg het dan ook steeds moeilijker bij zijn superieuren, die hem onder druk zetten en uiteindelijk op allerlei manieren het leven onmogelijk maakten.

Moegetergd verliet Boucherij ten slotte Gent in 1872. Hij werd onderwijzer in de middelbare school te Halle. Drie jaar later verhuisde hij naar Antwerpen. Hij was er leraar Nederlands aan het St.-Norbertuscollege. De rest van zijn leven woonde en werkte hij in de Scheldestad, waar hij ook op vijfenzestigjarige leeftijd is overleden.

In Antwerpen bouwde hij verder aan een leven als letterkundige, journalist, boekhandelaar en drukker-uitgever, en in al deze bedrijvigheden wist hij een zekere reputatie te verwerven. In 1904 werd hij lid van de Koninklijke Vlaamse

Academie in zijn geboortestad, een duidelijke blijk van waardering voor zijn verdiensten.

Deze gegevens mogen volstaan om Jan Boucherij even in zijn tijd te situeren. Ze zijn alleen bedoeld als aanloop en achtergrond voor één enkel aspect van zijn werk waarvoor ik hier in het bijzonder de aandacht wil vragen.

In 1907 hield Jan Boucherij een lezing op de maandelijkse vergadering met zijn collega's van de Academie². De tekst ervan werd, zoals gebruikelijk, nog hetzelfde jaar in de Verslagen en Mededelingen opgenomen³. Ze werd bovendien, en dat was wel heel uitzonderlijk, als afzonderlijk boekje op de markt gebracht onder de titel : *De Tongval der stad Gent*. Dit is de belangrijkste bijdrage die Boucherij als academicus heeft geleverd tot de studie van het Gentse dialect. Het is een systematische en gedetailleerde bespreking van alle aspecten die de eigenheid van het Gents uitmaken, zoals het er nu meer dan een eeuw geleden door de kleine burgerij werd gesproken.

Interessant is ook dat deze geleerde en nu nog steeds bruikbare uiteenzetting eindigt met een sappig verhaal in het Gents. Dit is a.h.w. de praktische toepassing of toetsing van de eraan voorafgaande theoretische bespreking waarnaar het hier moge volstaan de belangstellende lezer te verwijzen.

Deze tekst, getiteld "Mee den Tram", is een geanimeerde conversatie tussen Cies en Mie, zijn vrouw, die zich met de toen nieuw-modische elektrische tram door de stad laten voeren en onderweg niet ophouden commentaar te geven. Het is deze door en door Gentse anecdote die we hebben gemeend de lezers van dit tijdschrift niet te mogen onthouden⁴.

Mee den Tram

"Zeg, vrèwe, me goan vandoage ne kiër in de koetse rije(n)."

"'t En ès nie woar, zekere, Cies? Zij-de gij altemets i geld beu?"

"Moar niën ek, mijns! Ge weet toch wel da che den dag van vandoage de stad keunt rondrije(n) veur ne niemendalle. Veur nen appel in 'n ei brijnge z'i van 't Seleskest noar de Brigsche puërte."

"'k Wil da 'k et zoage, zei den blende."

"Ha, ge geluëf me nie? Awel, kom dan mee mee mij!"

Cies en Mie weundegen in e klein (h)uizeke op Ticheldrije. Ze trokken over 't Sluizeke lanst 't Bèweluëleitse over de Botermoort, verbij 't Sentsocobs, in kwoame ezuë op de Vlasmoot.

"Doar stoat ons feture" zei Cies tege zijn vrèwe; in (h)ij wees op den elektrieken tram. "Allee, stap-t-er moar algèwe(n) inne, of (h)ij rij veur onze neuze wig."

Cies gijng veure; (h)ij trok zij Mie omhuëge en duwdeg' (h)eur binne.

"Me zijn al verre genoeg," zeit (h)ij. "Me moete wij op de kusses nië zitte:

dad es doar d'ïeste ploatse, en da kost nen (h)alve kluit dierdre. Veur vijf cens zulle me der uëk wel geroake.”

Den ontfanger kwam veur de pinne.

“Geef ons ne kiër elk veur vijf cens tram” sprak Cies. “Hoe verre meuge me doarveure rije?”

“Tot in 't Park, vrientse.”

“Wa zegt (h)ij?” vroeg Mie. “Kost ta nie miër of dade? Zeg, jongen, ge wild ons zeker veur de zot (h)èwe?”

“Moar in 't giël nie,” sprak Cies. “Hij zal ejij doar ommers nie veur liege! 't Es ejij azuë! Allee, koetsier, rij moar deure!”

“Wel Onzen lieven Heere,” zei-se zij, “wa rij ta tijnk toch ziëre! Me zijn al t'endent tsentsoacobsstroatte; me rijjen over de brigge. Kijk ne kiër! Es da de fabrieke van Loesberge nie?”

“Joa 't sekere! Me rije deur de Sarlekijnstroatte. Kijk, ginter verre stoa Sentanne, op 't Arteveldeplein.”

“Ei, 'k geluëve da me ziërder rijen of den avapeur! 't Es goet da 'k nie te vele g'ëten hèn, anders zoe ...”

“Wil de wel 'n beetse zwijge mee al iwe prietproat! – 't Es gelijk, ge meug zegge wa da che wilt, dienen tram es toch 'n schüen uitvindijnge. Kijk ne kiër, zoe de zegge da me nen birg oprije? Joa, joa mijns, me zijn al op tsenpietersplein.”

“Es da doar da te fuëre stoat?”

“Moete da ni nog vroage, veur e mijns van i joare? Begin de gij ni uëk al i memorie kwijt te geroake?”

“Och Cies, ge moe gij azuë van iwe neuze ni moake! Ge zij gij uëk al nie meër g'lijk over twinteg joar!”

“Loat da potse moar gedekt; 't geen da me g'(h)ad (h)ên en zille z'ons nie miër afpakken. – Moar 'k geluëve da m'er zijn? Joa joa, 't es ejij ezuë. Me moe'n der uit!”

“Woar zijn m'(h)ier?”

“An den Belvedirre. Win' me doar e peentse goan pakke?”

“Zij de nie goe tan? Dad en es gië spek veur onzen bek 't es goe veur de rijke mijnsge.”

“Gè gè, kom moar mee. Ge moet al die moeskes nie moaken. Veur wie moen m'ons zeneeren? Me moe'n wij toch zeker nie benijd zijn! M'hên ommers cens in onze zak?”

“'k Zegge da 'k nie mee en goa, zilde! Daor en krijgde gij mij nie binne! 'k en zoe ni girre(n) in affronte valle; 'ken ben ekik al diene kiskedie [*bluf*] nie geweune!”

“Oas 't ezuë es, dan zille me moar wa wandele; en beetse verder stoa 't

Swaantse; doar keune m'ons loate binnevalle, en *e* peentse dowele of *en* flassche Leuves drijnke.”

“’t Es mij allemoal iënder, moar ‘k zoe toch liever nog en èndeke wandele; m’hên ommers al den tijd!”

“G’lijk of ge wilt! Moar kijk nie kiër doar, veur de deure van d’(h)irbirge: ’t ès precies onzen Tseef; hij gelijkt erop g’lijk twie dreupels woatere.”

“Gè gè, Cies, me goan nie lache, zilde! Allee toe, g(h)et zekers ‘tsienderkesüege [*ge wilt mij voor de gek houden*]? Es dad onzen Tseef? Azuë ne liëleke marteko, mee rost (h)aar, in ’n blekke veurhuëfd [*kale kop*]?”

“’t En es ejij van tselvs nie; dat weet *ek* uëke! Moar van verre trekt *er* hij toch op.”

“Ge zil gij mij toch giën uëren annoaie, en mij wijsmoaken dad onze zeune er azuë ne stommen ezel uitziet g’lijk da kiekeshuëfd!”

“Moe-de were ’t loaste woord hên? Dan zal *ek* ik moar zwijge. – *Zeg*, boas, geed ons ne kier twie peentses dowele. – Moar wa zoe der van dijnke, Mie, zoe me giën misge (h)espe eten?”

“Mijne buik rechtuit gesproken, Cies, ‘k *en* zoe nie keune! ‘k *en* (h)ê geen goeste veur ’t eten. Die sossietses van dese noene ligge nog altijd op mijn moage.”

“Ge moet (h)et wete! Om de waarheid te zeggen in nie te liege, k’*en* (h)ê ‘k ik percies uëk giënen (h)ongere; ’t *e* was moar om i plezier te doene. – Weet *e* wel wade? Oas m’ons wat uitgerust (h)ên, zille m’hier were den tram pakke; me rije tot op de Kuëremoort en van doar over de Vleesguisbrigge lanst de Steenstroate en de Slijpstroate verbij Seleskest noar de Muije. Ezuë keune me giël de stad zien. Zij-de kontent? Of wil-de liever mee ’t biënfetuurke goan?”

“Neen *ek*, zilde! ‘k *en* (h)ê dad alle doage nie; ‘k zal der moar van profite-ere! Morgen uchtijnk es ’t weeral ‘tselfste lietse! Ne wirkmijns *en* ès toch moar ’n sloave! Cies, wa moe’n die rijke mijnsge toch gelukkig zijn!”

“Dijnkte gij *m*eschien dan de rijke mijnsge uëk gië miseres *en* (h)ên? Ge zijt *er* wel mee! ‘k *en* zoe ‘k ik nog mee (h)ilder nie wille vermangele. Oas ge moar genoeg (h)èt, wa moe de miër (h)ên?”

“’t Es ejij verlore! ‘k *Zoe* ‘k ik toch ne kiër wille probeere!”

“Toe, toe, schiët *er* ni moar uit mee al diene flèwe ziëvere! Ge zij were sossietsesproat aan ’t verkuëpen. Ge weet wel dat da nie meugelijk *en* ès! Stoa moar algèwe(n) op! Den tram ès gindere.”

En beetse loater stond den tram veur ’t Swaantse stille. Cies *en* Mie stapte-*gen* *er* op, in ze reje veuruit, *en* keken (h)ilder uëgen uit (h)ildere kop door de vijnsterruite, totda z’ aan de Muijepuërte kwoame.

NOTEN

¹ J. Verschaeren in het *Nat. Biogr. Wdb.* 13 (1990), col. 109-114 (met verdere bibliografie); men zie ook ch. Caeymaex, "Notice bio-bibliographique sur J. Boucherij", *Rev. bibliogr. Belge* 19 (1907).

² In de vergadering van 7 augustus.

³ *Versl. en Med.* (1907), 613-732.

⁴ In *De Tongval...* staat naast de Gentse versie de 'hertaling' in standaard-Vlaams. Deze is hier natuurlijk als overbodig weggelaten, op een paar woorden na die in het *Gents Wdb.* niet voorkomen.

W.L. BRAEKMAN

BIBLIOGRAFIE

De Administratie Planning en Statistiek van de Vlaamse Gemeenschap geeft een reeks van 13 monografieën uit over Vlaamse centrumsteden.

Verleden jaar verscheen Brugge, Hasselt, Mechelen.

In 2003 was het de beurt aan onze stad met "**Stadsmonografie Gent 2003**".

Dit is een boek dat vol gestuwd zit met actueel cijfermateriaal over de aspecten van de stedelijke functies: demografie, economie, nijverheid, mobiliteit, toerisme, sport, cultuur, criminaliteit, gezondheid, milieu, enz. enz.

Wilt u weten hoeveel parkeermeters er zijn in Gent. Dan kunt u in deze monografie lezen dat er dat 222 waren in 1996 en 771 in 2002.

Ontleners in de stadsbibliotheek? 70.145 in 1995, 84.435 in 2000.

Aantal verkeersdoden in Gent? 39 in 1991, 16 in 2000.

Aantal faillissementen? 87 in 1990, 149 in 2001.

En ga zo maar verder. Een unieke bron van inlichtingen over onze stad, gespreid over 209 bladzijden. Formaat van het boek: 20 x 28 cm.

Geïnteresseerden in het gratis bekomen van dit boek kunnen zich laten inschrijven in de bibliotheek van het D.C.

Het 4e deel van de historische reeks "**De Fontein van de Oranjeberg**" is verschenen.

Het laatste deel van deze reeks dat gewijd is aan de politiek-institutionele geschiedenis van de Provincie Oost-Vlaanderen omvat 56 uitgebreide biografieën van figuren die een belangrijke rol gespeeld hebben in de provinciale politiek van de 20e eeuw.

Dit imposant boek is onderverdeeld in 4 hoofdstukken die respectievelijk de periodes omvatten 1920-1945, 1945-1965, 1965-1985 en 1985-heden.

Telkens wordt gedetailleerde informatie verstrekt over de gouverneurs, voorzitters van de provincieraad, provinciegriffiers, gedeputeerden en bepaalde raadsleden.

Het was totaal uitgesloten dat één persoon dit encyclopedisch werk binnen een acceptabele termijn zou kunnen realiseren; het is dan ook de vrucht van de studie van 20 medewerkers.

Moest iemand die iets zou willen weten over de geschiedenis van onze Provincie het in “De Fonteynen van de Oranjeberg” niet vinden, dan vragen wij ons af: waar wel?

Formaat van dit prachtwerk: 16 x 24 cm. Het telt niet minder dan 903 bladzijden.

De prijs bedraagt 37 euro. (1.493 fr.). Dat mag misschien veel schijnen, maar dat is het in feite niet. Dit is geen commerciële uitgave en wij hebben de indruk dat dit bedrag de kostprijs moet benaderen.

Het boek is geïllustreerd, maar de foto's zijn niet ondertiteld. Geen probleem daar waar het portretten betreft, maar wel wat vervelend als het een foto is waar verschillende personen op staan. Maar laat dat voor de geïnteresseerden geen reden zijn om zich het boek niet aan te schaffen dat te verkrijgen is bij de Provinciale Diensten op het Wilsonplein of in de boekhandel.

Ter gelegenheid van het evenement “**Alison. Het geheim van de gevallen engelen**” dat doorging in de St-Pietersabdij van 4 april tot 11 november werd een stripalbum uitgegeven met dezelfde naam. Het gaat over de bezetting van de St-Pietersabdij door de Fransen en het verzet daartegen door Pater Alison.

U kunt dit stripverhaal lezen en bekijken in de 47 bladzijden van het album dat een formaat heeft van 23,5 x 31 cm. Prijs: 7 Euro (282 fr.). Te bekomen in de St-Pietersabdij en in het stadswinkeltje aan het Zuid.

Bij Lannoo verscheen “**Duurzamer dan graniet. Over monumenten en Vlaamse beweging.**”

Dit boek behandelt een lange traditie die er in bestaat vooraanstaande en verdienstelijke overleden personen te gedenken onder de vorm van een standbeeld, een borstbeeld, een gedenkplaat, een straatnaam, een grafmonument.

Bij het doorbladeren ervan komt men tot de vaststelling dat dat er veel meer zijn dan men ooit vermoedde.

Talrijke foto's illustreren dit boek. Zo komen wij er o.m. een 30-tal foto's in tegen van stand- en borstbeelden, meer dan 30 grafmonumenten, een 6-tal gedenkplaten, etc.

Er is een lijst van standbeelden per stad. Zo komen wij er 19 tegen in Antwerpen, 28 in Brussel en 12 in Gent. Wij weten niet hoe het zit met Antwerpen en Brussel, maar wat Gent betreft heeft men er heel wat over het hoofd gezien. Zo is er geen sprake van Anseele, Koning Albert, Koningin Astrid, Emiel Claus, de Gebroeders Van Eyck, Pieter van Gent, Keizer Karel, Albert Mechelynck, Jan Palfijn.

Interessant is het lijstje van de figuren naar wie meer dan 2 straten genoemd

werden. Ook wel verrassend. Enkele merkwaardige getallen: Moet August De Boeck zich tevreden stellen met 6 straatnamen, dan doen Jan Blockx en Jacques Brel het iets beter met 7.

Moeten Edward Anseele en Emiel Hullebroeck zich tevreden stellen met 12, dan worden zij voorbij gestoken door Cyriel Buysse, Karen Van de Woestijne en Karel Ledeganck met respectievelijk 17, 18 en 20.

Kunnen Jacob Van Artevelde en Jan Breydel bogen op 26 en 27 straatnamen, dan blijven zij toch achter op Felix Timmermans (35), Ernest Claes (42) en Hugo Verriest (48).

In Eerste Divisie komen wij Guido Gezelle tegen met 55 en Peter Benoit met 62.

Bij de toppers noteren wij Albrecht Rodenbach (76), Stijn Streuvels (78) en Hendrik Conscience (83).

En wie dacht u kampioen op dit gebied, met meer dan 100 straatnamen? Joseph Cardijn.

Het boek heeft een formaat van 21 x 29,7 cm., telt 182 bladzijden en is rijkelijk geïllustreerd. Prijs: 29,95 euro. (1208 fr.) Te bekomen in de boekhandel.

“In der sieker dienste” is een uitgave van het Algemeen Ziekenhuis Maria Middelaes. Sint Jozef en van de Vakgroep Nederlandse Taalkunde van de Universiteit Gent.

Het zijn de statuten van de leprozerie van Gent, 1236. Een facsimile van de oudste ambtelijke tekst in het Nederlands.

In 1236 verleende de Bisschop van Doornik aan de Gentse leprozerie een oorkonde waarin hij ze in bescherming nam en aan het verplegend personeel de naleving van bepaalde regels oplegde. In die oorkonde werden de “seden” (gewoonten) van het huis bekrachtigd.

De oorspronkelijke Latijnse tekst is niet bewaard gebleven, de Dietse versie van de oorkonde die ongeveer gelijktijdig geschreven werd, wel. Deze Dietse tekst is trouwens de oudst bekende niet-literaire tekst in het Nederlands.

Deze statuten van de leprozerie van Gent werden in 1949 ontdekt door Maurits Gysseling op de zolder van het Bisschoppelijk Paleis.

Zeer interessant, maar zijn er veel van onze lezers die een tekst van 1236 kunnen ontcijferen? Geen enkel probleem, deze moeilijkheid werd op een elegante manier opgelost.

Op de linker bladzijde van het boek staat een fotografische reproductie van de originele tekst. De rechter bladzijde is ingedeeld in 2 kolommen. In de linker staat de tekst in een hedendaags lettertype, in de rechter is deze tekst omgezet in een voor iedereen verstaanbare taal, zodat men het geheel vlot kan lezen.

Dit document heeft een formaat van 21 x 29,6 cm. en telt 48 bladzijden.

Prijs: 5 euro. (202 fr.) Te bekomen in het Stadswinkeltje aan het Zuid.

H.C.

VRAAG EN ANTWOORD

Vraag van de heer **Luc De Paepe**:

Begin mei 2003 werd het Hof van Barmhartigheid, een 18e eeuwse hoeve met één van de oudste Gentse beluiken, door de Vlaamse Minister van Monumenten en Landschappen, dhr. Paul Van Grembergen, met een definitief beschermingsbesluit tegen verval en een dreigende verkaveling beschermd.

In november 2001 werden meer dan 600 bezwaarschriften tegen de geplande sloop van de laatste boerderij van de Rooigem ingediend. Hierdoor werd een eerste stap gezet in het behoud van het oudste gebouw van de wijk. De U-vormige boerderij ontsnapte aan de verkavelingsdrang, waardoor eind jaren '60 van de vorige eeuw ook het Leievissershaventje en de talrijke windmolens uit de Rooigem verdwenen.

Het hof van Barmhartigheid, gelegen in de Peerstraat 81 tot 91, wordt aan het voorbijrijdend verkeer onttrokken door zijn licht verdoken bebouwing achter een typisch populierendreefje met kasseien.

Het Hof van Barmhartigheid in de Peerstraat. Foto Luc De Paepe.

Het Hof van Barmhartigheid in de Peerstraat. Foto Luc De Paepe.

Als buurman van de nieuwe eigenaars vraag ik de leden van Ghendtsche Tydinghen ons te helpen met het vinden van informatie, zoals oude foto's, tekeningen en anekdotes, over het Hof van Barmhartigheid. Waarvoor onze beste dank.

Vraag van de heer **Henri De Bruyker**:

“Door mijn vader zaliger en zijn kozijn die in 1914-1918 aan het front aan den IJzer hebben gevochten werd een marslied overgeleverd waarvan ik vrees dat ik een van de allerlaatsten ben die er nog iets van weten.

De melodie ken ik, maar de tekst ken ik niet volledig. Het ging als volgt:

“Kom maar vooruit met lood en kruit,

“Laat ze maar eens beginnen, de Duitse pinnen, de Duitse pinnen,

“Aan den IJzer zitten wij nog goed, trap den Duitsen arend maar onder de voet, onder de voet.”

De rest weet ik niet meer, maar het liedje eindigt met: “Vi van Leman, de generaal Leman!”

‘t Ware spijtig dat zulk een volkslied helemaal verloren zou gaan.

STRATEN EN HUIZEN IN DE ST-NIKLAASPAROCHIE IN 1662, VOLGENS DE POTTER.

	Getal huizen		Getal huizen
St-Nicolaaskerkhof	15	Noorde-Naaisteeg	
Koornmarkt	52	Naaistege	20
Drie Koningenstraatje	(geene)	Sterrestraatje (Merseriestraat)	12
Schuddeveestraatje	13	Hoge Zonnestraat	18
Hooiaard	16	Korte Munt	11
Vischmarkt (nu Groensel- markt)	26	Geldmunt	45
Veerleplaats	28	H. Sacramentstraatje	20
Pensmarkt		Koornlei	20
Hazewindstraatje		Papegaai- of Schipstraatje	4
Donkersteeg	30	Predikherenlei	24
Korte Rudderstraat	14	te Putte	18
Catalognestraat	24	Slomme Poort	
Kromsteeg	18	Mageleinstraat	35
H. Geeststraat	13	Bennesteeg	19
Volderstraat	22	Korte Mere	9
Paddenhoek	10	Nieuwe Meerstraat	
Zonnestraat	16	Hoorstraat	2
Veldstraat	104	Strooienburgstraat	3
Stoppelbergstraat		Molenstraat	1
Brakstraatje	3	Oud Pussemstraatje bij de Kouter	
Conduitsteeg	13	O.L.V. straatje	
Jacobijnen- of Hoornstraatje		Walmere	
Lamstraatje	2	Molenstraatje	
Kattesteeg	14	Straatje zonder einde	
Waterstraatje		Groenhuisstraatje	
Valkestraatje	2	St-Michielslei	
Vliesstraatje	2	Pijlsteeg	
Ketelstraatje (in de Veldstraat)		Ketelpoortstraatje	
Arendstraatje		Leeuwstraatje	
Bonte Leeuwstraatje	13		

INHOUD 2003

1.	
- Pierre Kluyskens:	2
Tsaar Alexander I in Gent.	
- Paul Bergmans:	9
Inventaire Archéologique: Boekband van de XVe eeuw.	
- Erik Dekeyser:	10
Agnus Dei als beschermer tegen alle onheil.	
- Yolande Lully:	15
Herinneringen aan mijn schooltijd.	
- W.L. Braekman:	18
Gentse maandkalenderverzen uit de vroege zeventiende eeuw.	
- Jos Clauwaert:	27
Een speurtocht doorheen oude familiepapieren.	
- Hugo Collumbien:	30
Gentse Memoriedagen: 4-5-6 Juni.	
- Daniël Maes:	39
19e eeuwse vondelingen kregen rare namen. Enkele aanvullingen.	
- Drs. Br. Leopold:	43
De kapel van 's Gravensteen te Gent.	
- E. Ossieur:	48
Sturtende regen en waaiende sargiën in 1671.	
- Herdenkingsdagen in 2003.	49
- Daniël Van Ryssel:	51
Duvel.	
- Bibliografie.	54
- Lodewijk De Vriese:	55
Hij was naar Parijs.	
- Foto van een verdwenen Gents monument.	59
- Dit bestaat niet meer.	60
2.	
- Frans Heymans:	62
Hendrik Conscience en Gent.	
- Louis Maeterlinck:	85
Inventaire Archéologique: Sint-Sebastiaan na zijn martelaarschap getroost door engelen, door Pieter Thys (de Oude).	
- Pierre Kluyskens:	86
Het Vredesverdrag van Gent in 1814.	

- W.L. Braekman:	94
Gentse maandkalenderverzen uit de vroeger zeventiende eeuw.	
- Yolande Lully:	100
Hoe het toen was.	
- Eddy Levis:	103
't Gents spant de kruune!	
En ge keunt da spreke alle doagen van de weke.	
- Hugo Collumbien:	107
Gentse Memoriedagen: 7-8-9-10 Juni.	
- Quizmaster:	120
Oplossing Puzzel 2002.	
- Bibliografie.	122
- Vraag en antwoord.	124
- Lezers schrijven ons.	126
- Dit bestaat niet meer.	128
3.	
- E. Ossieur:	130
Het Memorieboek van Pastoor Roger Nottingham van de Gentse Sint-Niklaasparochie (1657-1690).	
- Louis Maeterlinck:	152
Inventaire Archéologique: St-Simon Stock het scapulier ontvangend, door Gaspard De Craeyer.	
- Pierre Kluyskens:	153
De Bargie. Drie eeuwen lang, gans Europa door gekend.	
- Eddy Levis:	161
't Gents spant de kruune!	
Keunde gij even goed klappen of dadde keunt tellen?	
- W.L. Braekman:	171
Gentse maandkalenderverzen uit de vroege zeventiende eeuw.	
- Yolande Lully:	176
Verder dagdromend.	
- W.L. Braekman:	180
Uit de Gentse Memorieboeken (17e en 18e eeuw).	
- Hugo Collumbien:	188
Gentse Memoriedagen: 11-12-13-14-15 Juni.	
- Werking Documentatiecentrum, 2002.	200
- Bibliografie.	200
- Vraag en antwoord.	202
- Lezers schrijven ons.	204

4.	
- E. Ossieur:	206
Het Memorieboek van Pastoor Roger Nottingham van de Gentse Sint-Niklaasparochie 1657-1690 (Vervolg).	
- Ernest Lacquet:	230
Inventaire Archéologique: De twee oudste klokken van de Sint-Jacobskerk.	
- Pierre Kluyskens:	232
De Armenkamer.	
- Huguette Taymans:	236
De herinneringsplaket van de tentoonstelling "De Gouden Eeuw der Grote Steden".	
- W.L. Braekman:	251
Gentse maandkalenderverzen uit de vroege zeventiende eeuw.	
- Hugo Collumbien:	256
Gentse Memoriedagen: 16-17-18-19 Juni.	
- Eddy Levis:	264
't Gents spant de kruune! Over "De Vetjes" van Karel Waeri.	
- Gênsche Praôt.	269
- Bibliografie.	270
- Vraag en antwoord.	271
- Lezers schrijven ons.	272
- Evolutie van het aantal huizen in enkele straten.	274
- Manufacturen in het Gent van 1802.	274
- Dit bestaat niet meer.	276
5.	
- E. Ossieur:	278
Het Memorieboek van Pastoor Roger Nottingham van de Gentse Sint-Niklaasparochie (1657-1690). - (Vervolg).	
- Louis Maeterlinck:	302
Inventaire Archéologique: De voorstelling in de tempel, door Pierre-Joseph Verhaeghen.	
- Luc Devriese:	303
Een Paus, twee Koningen, twee Graven en een Hertog aan de wieg van twee schamele Gentse wijken.	
- Jos Clauwaert:	313
Kroniek van een Vondeling.	
- Pierre Kluyskens:	316
De Baudelookapel.	

- W.L. Braekman:	324
Gentse maandkalenderverzen uit de vroege zeventiende eeuw.	
- Hugo Collumbien:	329
Gentse Memoriedagen: 20-21-22-23 Juni.	
- Lodewijk De Vriese:	341
Een kort grafschrift.	
- Bibliografie.	344
- Vraag en Antwoord.	345
- Karel Waeri:	346
Kom 't huis.	
- Uitgaven van onze Kring.	347
- Dit bestaat niet meer.	348
6.	
- E. Ossieur:	351
Het Memorieboek van Pastoor Roger Nottingham van de Gentse Sint-Niklaas parochie. (Vervolg).	
- Gabriël Vanden Gheyn:	374
Inventaire Archéologique: Koperen kandelaars van de St-Baafskerk.	
- Pierre Kluyskens:	376
Jan Borluut.	
- W.L. Braekman:	383
Gentse maandkalenderverzen uit de vroege zeventiende eeuw. (Slot)	
- Eddy Levis:	388
't Gents spant de kruune!	
En ge keunt spreke alle doage van de weke.	
- Hugo Collumbien:	393
Gentse Memoriedagen: 24-25-26-27 Juni.	
- Quizmaster:	404
Puzzel 2003.	
- Beschermleden - Steunende leden - Steunfonds.	406
- W.L. Braekman:	411
Een Gentse conversatie van ca. 1900 door Jan Boucherij.	
- Bibliografie.	415
- Vraag en Antwoord.	418
- Straten en huizen in de St-Niklaasparochie in 1662, volgens De Potter:	420
- Inhoud 2003.	421